

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204916

UNIVERSAL
LIBRARY

ఈ నాటకమునవచ్చు సాత్రలు.

[పురుషులు.]

1. పురూరిపుడు—కథానాయకుడు.
2. సోమదత్తుడు—జయప్రదతండ్రి.
3. రాజులు } కేరళ దేశాధీశుడు
                  } మాళవ   "
                  } పాంచాల   "
4. సంత్సవంతుడు } పురూరపుని కుమారులు.
    ధర్మశీలుడు   }
5. ఆనందుడు—నవకోటి నారాయణుని మేస్త్రీ
6. నవకోటి నారాయణ—వైశ్యుడు.
7. కరణీకుడు—మారుపేరుతోనున్న పురూరపుడు
8. గొల్లవాడు—   "   "
9. కలి—
10. జయంతుడు—పుష్పవేణితండ్రి
11. మంత్రి—జయంతుని మంత్రి.
12. దేశికసెట్టి—వైశ్యుడు.
13. వైవికమహారాజు—మారుపేరుతోనున్న పురూరపుడు.
14. ఉకరివమహాముషి.

[స్త్రీలు.]

1. కంకజవల్లి—సోమదత్తుని భార్య.
2. జయప్రద—కథానాయకి. సోమదత్తుని కూతురు.
3. శ్యామలత—జయప్రదదాసి.
4. చెంగి—గొల్లది.
5. ఆకాశవాణి—దేవత.
6. పుష్పవేణి—జయంతుని కూతురు.
7. ప్రియంవద—పుష్పవేణిచెలికత్తె.

చోవు రూ ర వణ్ణ

ప్రథమాంకము.

రంగము:— (మందిరములో శయ్యపై జయద్రుద ప్రవేశించును.)

జయ—(తనలో) ఆ లోకైకపీరుడును- జగన్నాథాన స్వరూపుడును-
చక్రవర్తియు నగు పురూరపుని నేను చేకొనగలుగుదునా? అతడు
నన్ను వివాహ మాడుటకు నమ్మించునా? అతనింగూర్చి నే నీవిధ
మానఁ బరితాప మందుచుంటివని యెవ్వరెఱిఁగింతురు?

సీ! నినుగూర్చి యాలించి • నీమీదఁ జిత్తంబు
నిలిపి యుంచితఃగాన • నాఁఘు కరుణ
నన్ను జేకొన రమ్మ • నరనాథ మణులెల్ల
వినుతింప యంచును • వేడ్కతోడ
వాతఁ బంపింతునా • పంపంగఁ గల్గిన
దప్పగా నియ్యది • తలచునేమొ
కంపింపకున్న నా • భావ మా భూ మండ
లేశ్వరుం జేరితి • నెఱుంగ గలఁడు
గీ! ఏమిసేయుదు నింక నా • కేది మాగఁ
మెవరితో జెప్పకొందును • నెవరు నాడు
తాన మాన్పంగ జూతురు • ధరణి విభుని
దెచ్చి నామది నున్నట్టి • యిచ్చఁ దీర్చి!

ఆ పురూరపుని దివ్యమంగళ విగ్రహము నాహృదయఫలకమున
లిఖించుకొని యుంటిని. అబ్బా ! అతని నామస్మరణ మొనర్చినంతనే
నామేనఁ బులకలు వొడముచున్నవి. స్వయంవరము జాటింపఁబడినది
కదాయని హృదయము పదిలబఱచుకొండ మన్నను నాకు వశముగాక
యున్నది.

సీ! అరయ మత్సుత స్వయం • వరమున కరుడెండ
టంచు ముగించున • నఖిల సృష్టల
కాహ్వన ముగిం బి • యలరగగాక మదీయ
జనకుండు, పక్షిల్ • సంతసమున
వీక్షించి నన్ గొనఁ • జేగొనఁ బూచుచు
క్షీణ నాథు లెల్ల వ • చ్చైదరు గాక
వచ్చిన నేమాను • భావంబు హాయిని
నక్షి పురూరపుం • డనని యంచు

గీ! చక్రవర్తి యగుటఁ జేసి • స్వాంతః పుండు
దనకు సాహిత్య రాజు ను • తనగు నన్ను
దగుణిగాఁ గొనఁ దలచునో • తడవఁజూ! మ
దీయ భాగ్య మెట్లుండునో • వెలియ రాదు॥

ఆ సవమోహనాంగుని చరణదాస్యము నాకు లభింపకయున్న
చో నాజన్మ వ్యధక మేకదా !

[శ్యామలత ప్రవేశించును.]

శ్యామ—చెలీ! జయప్రదా ! నీవింకను నిట్లుంటివేమి ? శేపు స్వయం
వర మహోత్సవము మాట మఱచితివా యేమి ?
జయ—అగుంకాక ! నాయుదేశము నెఱవేరినప్పుడుకదా నాకు శంతో
షము కలుగుట.

శ్యామ—నీ యుద్దేశ మేమి ?

జయ—సఖీ ! తెలియనట్లడిగెదవేమి ?

శ్యామ—సరేలే ! పురూరపునిగూర్చియేద నీ పరితాపము. అందుకై
యింత బాగయే ?

జయ—నీ వట్లు వచించిన నే నేమనగలను.

గీ॥ అస్మదీయ చిత్తము హరించి • నట్టి భూమి
నాథుడు పురూరపుడు నా • నాథుఁ డగుదు
గ్రామ భాగ్యులు నాకును • గలుగ జేసి
యడవి గాచిన వెన్నెల • వడుపు గాదె
నాడు సౌందర్య మెల్లను • నాతి మిన్న !

శ్యామ—ఇది యేమి కట్టి ! నీ వాతనిని వలచితివి. అతఁడుగూడ నీయం
దటి చిత్తమునో నుండవలయుచుగదా !

జయ—స్వయంవరమున కాతఁడు విచ్చేసెనేని నే నాతనినే వరించెద
గాక ! అతఁడు నమ్మితింపదా ! నాయెడలఁ బ్రేమఁజూపదా ! పో
నిమ్ము అమ్మహానీయుని చరణదాస్యమునైనఁ జేసికొనుచు గృతా
ఘ్నముల నయ్యెదను.

శ్యామ—అతఁడు స్వయంవరమునకు రాకపోయినచో నీవేమిచేయ
గలవు ?

జయ—శ్యామలతా !

మ॥ గరళంబుడడ గోల నెంచినను ఖ • ద్గంజెనఁజే జిక్కదే
యురికి ద్రాక్షలులేకయున్నవె ! మహం • భోరానులు గల్గవే
ధరణీశాగ్రహియా పురూరపుడు మో • దంబార న్న జేకొనం
గ రహిత జేరకయున్న వియ్యెడకు ని • క్కొలిద్ది వాక్రచ్చితి.

శ్యామ—సఖ! ఎంతమాటయేల?

అను (1)

మ! తరుణీ! చింతిలనేల యీగతిని మో • దంబారగా రేపె యీ
ధరణీశుం డరుదెంచుఁ దప్పక యిక్క • దధ్యంబుగా వానినికొ
వరియింపంగల పీపు నీదు పరితా • పంబెల్ల దీరంగ మా
కరయకొ మోదముగల్గఁ జింతపడ క • మ్మా! మానసాబ్జంబునకొ!

జయ—శ్యామలతా! నేనంతటిభాగ్యము నోచుకొనియుంటినా?

శ్యామ—జయప్రదా! నీవు సంశయింపఁబనిలేదు. ప్రతిష్ఠానపురనివా
సియు, రాజాంతఃపురమున మెలంగుచుండు వృద్ధదాసియు, మాకు
జాట్టమును నగు నొకతె, నేడు మాయొంటి కరుదెంచి, పురూరవ
చక్రవర్తి యిటకు స్వయంవరాధము పచ్చుప్రయత్నమున నున్నా
డని చెప్పినది. అదియుంగాక, భవదీయ సౌందర్యాది గుణములను
గూర్చి యిదివఱకే యాతడు విని విరాళిఁ జెందియున్నాడని కూడ
వినియుంటిని.

జయ—నీమాటలు సత్యమేనా?

శ్యామ—నే నెప్పుడయిన నసత్యచూడియుంటినా! కాని యొకవిషయ
మై మాత్రము సందియము కలుగుచున్నది.

జయ—సఖ! ఆసంశయమేమి?

శ్యామ—మఱేమియునులేదు. చక్రవర్తియగు నా పురూరవుని గైకొ
నినపిదప, బాల్యమాదిగ నీకుఁజెలిపైయున్న నన్ను మఱచెడవే
మో నుమా!

జయ—సఖ! ఎంతమాటఁ బలికితివి. నాకునీపైనున్న ప్రేమయెటుగవా?

శ్యామ—అమ్మా! నేను వచ్చినపని మఱచిపోయి యిక్కడ కాలహా
రణము జేసినాను, మీతల్లిగారు నిన్నుఁ జూడదలచి వేచి యున్నా
రు. సత్వరముగరమ్ము.

[ఇరువురు నిష్క్రమింతురు]

రంగము:- విశాలపురము, స్వయంవర మందిరము, సోమదత్తుడు, సుమతి, పురూరపుడు మొదలగురాజులు పోషించు చున్నారు.)
 సుమ—(సోమదత్తునిఁజూచి) స్వయంవరాధము రావలసిన నృపాలు
 లందఱునువచ్చి యుచితాసనముల నలంకరించి యున్నారు. స్వయం
 వర సమయముగూడ నాసన్న మగుచున్నది.

సోమ—అట్లయిన మన జయప్రదను సర్వీరముగ దోడ్కొని రమ్మని
 శ్యామలతకుఁ దెలుపుము.

సుమ—(నిష్క్రమించును)

సోమ—(సభంగలయఁజూచి) నృపాలులారా ! నాయందు మిగుల ప్రే
 మయుంచి మీరందఱును స్వయంవరమున కరుదెంచుటంజేసి నేను
 కృతార్థుడనైతిని.

సుమ—తండ్రీ ! జయప్రద వచ్చుచున్నది.

పురూ—(తనలో) నా హృదయమును హరించుచున్న శరదించు ప్రతి
 మాన నుండరాని వచ్చుచున్నదికాబోలు- (ఎదుట) అదిగో- చేటీ
 పరివృతయై- వచ్చినది.

[జయప్రద శ్యామలతతోఁ బ్రవేశము]

పురూ—(తనలో) ఆహా ! ఏమి ! ఈసౌందర్యము ! అను! (2)

సీ ! వలయుత పరివార • జలదాత రంబున

దీపించు కొన్నించు • తీవ యనంగ

నల్లి మధన ఫల • యంబునఁ బ్రావిర్భ

వంబు నందిన రమా • జ్ఞానస్య యనంగ

నఖల భూవర హృద్భి • దాధంబు విధి నృజ

యించి పరిపించు మో • హిని యనంగ

నిజ నాథు దాయ, హృ • స్మిరజంబున నెంచి

రహి నేగు దెంచెడి • రతి యనంగ

తే॥గీ॥ వేద్యతోఁ జెల్లి కత్తెము • వెంట రాగ
తారలను బోలు పూదండ • దాల్చి మాస్త
మున నయనపర్య మొసరింప • బూవు బోడి
రాజ సుత వచ్చెఁ గల్యాణ • రంగమునకు॥

భళిరా ! ఈ సాందర్యము జగన్మోహనమైనది.

ఉ॥ మానవతీ లలామ, ధర • మానుగ నెవ్వనికిఁ లభించునో
వాసద భాగ్య వైభవము • వానిద పుణ్య విశేషమంచు నా
మానసమంచు నెంచెద న • మంచిత సుందర రూపమంచు, నీ
మానినికిఁ సమానయగు • మానవతీమణి లేకయుండుటఁ! అరు 3

సోమ—(రాజుల నందఱనుజూచి) స్వపాలులారా ! అన్యత్తనూజ య
గు నీ జయప్రద బూతో నెవ్వనో తనయిచ్చవచ్చినవారిని పరించు
ను. అతఁడు నాకు జామాల యగుగాక ! లక్ష్మీన స్వపాలు లెల్లరు
స్వీకృత వహింపక శుభ కార్యము జక్కగా నెఱవేరునట్లు జూడు.
[శ్యామలతంజూచి] శ్యామలతా ! ఈ వచ్చియున్న రాజుల నందఱిని
నీ వెఱింగి యున్న దానపు కావున, జ య ప్ర ద కు వేర్వేలు,
నెఱింగింపుము.

శ్యామ — చిత్తము- (జయప్రదనుజూచి) అమ్మా ! జయప్రదా ! ఈరా
జుల సంగఱి నీకు వివరించి తెలిపెదను- ఇందు నీయిచ్చవచ్చినవాని
గళంబునఁ బూజారము వేయుము.

చ॥ కుడు మగ భాంగ వంగ శక • కోనా కుంతల లాట సింధు ఘూ
ర్జర మలయాళ సింహళ వ • రాట ముఖాఖిల దేశ మానవే
శ్వరుల నెఱుంగఁ జేసెదను • భానుర లీలను వేటు వేటి, నీ
వరసి పరింపు మొక్కనిఁ ద్వ • దాల్చుకు నచ్చినవాని నెచ్చెనీ॥

[ఇంచుక నడిమిచి చేతితోఁ జూపుచు]

తరళ! కులమునంబులు వన్నె కెక్కిన • కోమలాకృతి యుక్తుఁడు
కలితసంగర విక్రముండు న • ఖండ పాదము శాలియున్
బలువిధంబుల గీతఁగైకొని • వన్నె కెక్కిన వాడు, కుం
తలము నేలెడు భూపచంద్రుని • దన్ని చూచుము వీనినిన్.

జయ—(ఊరకుండును)

శ్యామ—(మఱియొకనిఁ జూపుచు)

చ॥ అవిరళ వైభవ స్ఫురణ • నా నరపాలుని ప్రక్కనున్న మా
నవవతి చంద్రశేఖరుఁ డ • సంత భుజా బలశాలి సింధుదే
శ వసుమతీశ్వరుం డఖిల • సజ్జన సంస్తుతి పాత్రుఁడౌను, నీ
యననిఁ బేరుగాంచె నబ • లా! కనుగొంటివె వేడ్కమీఱఁగన్

జయ—(మాట్లాడక యుండును)

శ్యామ—చెలీ! ఈప్రక్కకురమ్ము. వీరందఱినిఁ జూచుము.

[వేటొకనిఁ జూపుచు]

ఉ॥ హరి ననేక బాంధవ చ • యంబు భజింప నపారవాహినీ
బాలముతోడవచ్చె నిను • సంతసమేర్పడ గైకొనంగ, భూ
పాలకు డంగదేశపతి • బాహుపరాక్రమశాలి యెన్నగా
బాలరొ చూడు మాతనిని • భావమునందున నిచ్చయుండినన్.

జయ—(ఊరకొనును)

శ్యామ-చ॥ తను బలుపాజు కొల్వగ ము • దంబుననియ్యెడకేసుదెంచి ని
ల్చె ; నిను వివాహమాడగను • క్రీకరలీలనఁ జూచినావె యా

తనని విదర్భదేశపతి • దారుణ సంగరమందు సీతని
వనజముఖి లలామ ! గెలు • వా బలువైరికినైన శక్యమే!

జయ—(ఊరకొనును)

శ్యా-చ! అలఘుశరాసనాస్త్రయుతు • లై యచట గనుపట్టువారు
య్యలి మను మాళివాడి నృపు • లందఱువీరులె, వారినందఱు
గలయ గణించి చెప్ప సమ • కట్టిన నేడులు పట్టుగాన, నీ
తలఁపున నుండనేని యొక • భారుణి నాయకుని వరింపుమా!

జయ—(ఊరకుండును)

శ్యామ—(పురూరపుని జూపుచు)

మ! పరివారంబు లనేకముల్ గొలువగా • భాసిల్లు నమ్మేది నీ
శ్వరు డోభామ! పురూరపుండు, నిఖిల • త్సాధీశ సంస్తుత్య నుం
దర పాదాబ్జుడు ధన్యుండుకు జగ • త్రప్తభార్య సంశీలుఁడీ
నరనాథాగ్రణి భూరి శౌర్య మహిమల్ • వణింతు రా దేరికి!

జయ—(పురూరపుని కంఠమునఁ బూలహారము వేయుచున్నది)

[సభయందు సంతోషముతో కలకలము]

సోమ—రాజచంద్రులారా! మదీయ తనూజయగు జయద్రథ చక్రవర్తి
యగు పురూరపుని వరించినది. కావున వీరికిజరుగు కల్యాణ మహా
త్సవము మీరువీక్షించి నన్ను గృతార్థుని జేయుదురుగాక యని
కోరుచున్నాను.

రాజులందఱు—సంతోషము- సంతోషము.

[తెరవాలును]

రంగము:—(మంత్రిరమున- సోమదత్తుడు, పంకజవల్లి, జయప్రద
పురూరపుడు ప్రవేశింతురు) అను! (4)

సోమ—(పురూరపునిఁ జూచి) పురూరవభూపా!

ఉ॥ మానుక భాగదేయ గరి ♦ మంబున నీ నుత జన్మమందె, నీ
తామరసాయ తేక్షణ క ♦ తంబున దావక బాంధవాను బం
ధామిత వైభవంబు వెన ♦ నబ్బె గృతాధుడనైతి నింక నీ
శ్యామను గూర్చి నేలుకొను ♦ మయ్య ధరాధివంశ భూషణా!

(జయప్రదనుజూచి) తల్లీ! జయప్రదా! భవదీయ పూర్వపుణ్య
విశేషంబున నీపురూరవచక్రవర్తి నీకు బలియయ్యె. విద్యావతివగు నీకు
దెలియని విషయములు లేవు. అయినను వాత్సల్యమున జెప్పుచుంటిని.
అత్తంటికి జోవు సమయమున నాడ బడుచులకు దల్లిదండ్రులు బుద్ధుల
గఱపి పంపుట యాచారమై యున్నది. కావున నేజెప్పు వాక్యములు
నీవు మఱచిపోవలదు.

నీ॥ భయ భక్తులనుబూని ♦ పరమాను రాగివై
చెలుపుని కన్ను స ♦ స్నల మెలంగి
యత్త మామల యెడ ♦ బట్టి పెంపొందఁగా
వారలను గడు సే ♦ వలను దనిపి
యాప్త బంధు జనాళి ♦ నాదరంబునఁ గాంచి
మృదు భాషణముల స ♦ మృద మొసంగి
గర్వ మింతయు లేక ♦ కడుణతో నతిధుల
నిష్ట ముపైన్న నం ♦ తృప్తి దేల్చి

గీ॥ కడుణవీడక సత్యంబు ♦ మరువకుండ
నిట్టి సాధ్వీ లోకంబున ♦ నెందు లేద

టంచుఁ బ్రజలెల్ల వినుతించు • నట్టి భంగి
నుభయకుల పవిత్రవశుచు • నొప్పు మమ్మి!

మ॥ అనిశంబు రమణక్రియా చరణ కా • ర్మ యత్త చిత్తాబ్జవై
యనువర్తించి జగంబుండున మహా • ఖ్యాతి ప్రకాశించి రా
యనఘ స్వాంతలు భూతిశాంత లననూ • యా రుంధతీ శాంతలం
గన నీవట్లు యశంబు జేతానఁ దగు • గా భర్త సేవార్తి!

పంక—అమ్మా!

ఉ॥ ఆర్యులటన్న సువ్రతము • లన్నను దేవతలన్న శాశ్వతై
శ్వర్యములన్న నిర్మల య • శంబు లటన్నను బంధులన్న స
తార్మ్యములన్న భాగ్య నుకృ • తంబు లటన్నఁ గుమారి నీకు రా
ద్వర్యదేయించు నెంచుచు న • వాన్నిశముల్ జరియింపుమమ్మి!

సోమ—చ॥ నతివయి జన్మగోత్రము య • శంబులంపుము మావధూటికై
స్థిత నిజ వల్లభాలయము • చెన్ను వహింప నొనర్చు మక్కలా
వతివయి వ్రాణనాథు వర • భావ కుతూహల మాచరింపు మీ
గతి విలసిల్లిన వినుము • ఖ్యాతివహింతువు లోకమందున!

జయ—తండ్రీ! నీవాక్యములు నా హృదయ ఫలకమున లిఖించుకొని
యుండును.

సోమ—(పురూరపునిఁ జూచి)

నీ॥ జనన మందిన దాది • జననిని నెన్నడు
విడనాడి యెఱుగని • విద్రు మోహి
పురమున నే బాసి • యరిగి నప్పుడు నాడు
రాక నిరీక్షించు • రాజ వదన

యెండ కన్నన నేమొ , యెన్న డెటుంగక

సౌఖ్యము లందెసి , బలవ నయన

కోపము నెక్కింత , చూపిన గన్నల

నశ్రువుల్ నించెడి , యతివ మిన్న

గీ! మామక తనూజ యీ సతి , మాన్య చరిత

భార్య యయ్యెను నీకు వ , భంగి దీని

సరసి రక్షింతువో కృపా , కరుడ వగుచు

భార మంతయు నీయజే , పాధి వేండ్ర!

ఉ! ఆకలిగొన్న దా ననుగ , దన్నము కుత్తుక యెండి యుండినా

గైకొనబోదు దాహమును , గన్గొని పెద్దలె యివ్వగా వలె

మాకును జెప్ప జేమియును , మాన్యచరిత్ర ! నుకీల ! నీమె నీ

వేకరణి గృహంగనెదో , యింపు దలిర్పగ భూ పురంధరా!

పురూ—సోమదత్త నృపాలా ! నీతనూజంగూర్చి మీ రేమియు విచా

రింపఁబనిలేదు- ఈమె కావంతయుఁ గొఱతయిండదు.

[పెరలో- దేవా ! రథము సిద్ధముజేసినాను]

పురూ—రాజేంద్రా ! ఇక మా కనుజ్ఞనిమ్ము- పోయివచ్చెదము.

జయ—తండ్రీ ! పోయివచ్చెదను. (కన్నీరువిడుచుచు) అమ్మా ! అయ్య ! (5)

పంక—తల్లీ ! చింతింపకుము.

సోమ—కుమారీమణి ! త్రిభువన పందనీయ గుణధామును, లోకైక

వీరుడును నగు పురూరపుకు నీకు భర్తయైనాడు. నీభాగ్యమువల్లం

పఁ దరముకాదు- అప్పుడప్పుడు నీ కుశలవార్తలు దెప్పింపబడెను

ము- నీకిచ్చటనుండి కావలసిన యమూల్యవస్తునంచయములఁ బంపు

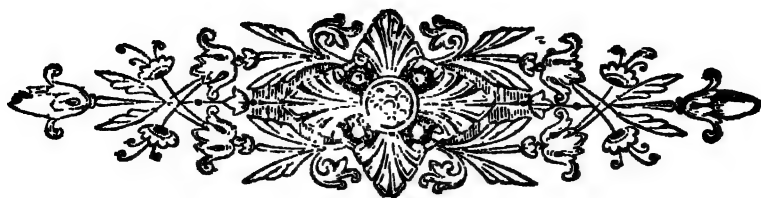
చుందుము- నీవతి యచుజ్జనడసి తోడ్కొని వచ్చు చుందుము నీవు

విచారముడుగుము.

పురూ—నృపాలా ! ఇక మేము రథారోహణ మొనర్చుము-

[అందఱును నిష్క్రమింతురు]

ఇది ప్రథమాంకము

చోవు రూ ర వణ్ణ

ద్వి తీ యాం క ము.

రంగము:— ప్రతిష్ఠానపురము- అంతః పురో ద్యానవనము.

[ప్రవేశము- జయప్రద- పురూరపుడు]

పురూ—సతీమణి! ఈ వసంతకాలమెంతయు సౌఖ్య దాయకముగ నుండునుకదా. అటుజూడుము అను (6)

ఉ॥ భూరిపికోఁగు కైరవ చ , మూపతితోఁ దనుజూడ మారుడే
తేరగ దచ్చమూతతికి , దృప్తిపడఁ గిసలేచ్చ లేప్పితా
హారముబెట్టి చైత్రుకు ను , మాస్తున కస్త్రుచయంబుఁ జెల్లి పెం
పార నుపాయనంబొసఁగి , నట్లగుల్ సెలువారె మౌకులఁ!

జయ—ప్రాణేశ్వరా ! అటుచూచుడు

చ॥ సరస వసంతదక్షిణుని * సంగతిమై నురుకోరక స్తనం
త రుచిరభంగ నీలి మల , తాంత రజస్తమ పాండిమంబు పు
ష్పరసపు ఘర్మబిందువులు , భాసిల గర్భములూని గాంచె భా
స్వరముగ బూపు పిందెలను , సంతతము లలికా నతుల్!

పురూ—చెలీ ! ఇటురమ్మ- (వృక్షములజూపుచు)

మ॥ స్వనితాంతాహతి కోపజాలక తరు , చ్ఛాయాప దేశంబుచే
తనరణ్యావలి దాగినట్టి బహుళ * భాంతంబులఁ రూపు మా
ప ననేకాకృతులఁ ధరించి యిను డ , వ్యవస్థా బ్రవేశించెనో
యన శోణద్యుతిమై ఫలావళులు నిం , డారెఁ మహిజంబులఁ!

జయ—మనోహరా ! ఆ కాసారతీరమున నెక్కింలేకాల మానీనులమై
మందమారుత సౌఖ్యంబును గాంతుముగాక !

పురూ—తరుణీ ! రమ్మ- (కాసార తీరమునకేగి కూర్చుండుదురు)

జయ—నాథా ! రాత్రివచ్చిన కలంగూర్చి చెప్పెదనంటివి గాని, మరల
నేదో సందర్భమున దానిని మఱచిపోయితివి. శ్రమకు తమించి,
తెలువఁగోరెద !

పురూ—చేయిస్తీ ! ఆసంగతి నాకు మరల జ్ఞప్తికివచ్చినంతనే సంతా
పము గలుగుచున్నది

జయ—అయ్యో ! ఆకల యంతసంతాపకరమైనదా ?

పురూ—నిశ్చయముగా సంతాపకరమైనదే.

మ. గరితా యేమని చెప్పువాడను రిపు • త్సాకాంతు లేలేంచి, సం
గర రంగంబున గెల్చి రాజ్యరమ వే • కైకోగ నే నప్లు దు
ర్భర శోకంబున నీవు వెంటఁ జనుడే • రక బిడ్డలంగూడి, భీ
కర ఘోరాటవిఁ జొచ్చినట్లు లకటా • కన్నట్టె స్వప్నంబునకా !

జయ—అమంగళము శమించుగాక !

పురూ—ఆ కల గనినప్పటి నుండియు, నాదిత్యము వ్యాకులమయినది.
నా సంతాపమునకు మేరలేకయున్నది.

జయ—నాథా ! కలలోగన్న సంగతినిగూర్చి ధీరపురుషుడ వగు నీవిట్లు
సంతాపమునందడగునా ?

పురూ—రమణీ ! ఏమికారణముచేతనోగాని నాదిత్యమున బెంగ కలిగి
నది- నా కేదియో యొక గొప్ప కీడుమూడునని తోచు చున్నది-
వరమేశ్వరఁ డేమి చేయనున్నాడో తెలియకున్నది-

జ. ఉ. వైరుల నెల్లరం గలిచి • వాధివరీత ధరాతలాలు, నిం
పారగ నేలుచుఁ బ్రజల • నాత్మ తనూజులరీతిఁ జోచుచు
జేరు విహించినావు పృథి • ఏవశు లెల్లరు మోదమంద, బూ
దార కలప్రదీప ! సము • దార గుణాకర ! మన్ననోహరా !

నిరంతరము నీవుదైవమునే నమ్మియుంటివి. అట్టిచో నీకునాపద వాటిల్లుట యెట్లు? చిత్తమునఁ గలఁతఁ జేర్చక ధైర్య మనస్కుఁడవై యుండుము.

పురూ—నే నందులకు విచారింపనుగాని, నేను రాజ్యభ్రష్టుఁడనైతి నేని

నీ జెచ్చటనుండువాయను చింతమాత్రము నన్నఁ బీడించుచున్నది.

జయ—నాధా! నీకీవెట్టియేమి?

పురూ—ఒకవేళ నట్టిదినఁభవించిన నీవేమిచేయుదువు?

జ-మ! జనపాలోత్తమ యిట్లు బల్కునగునే. సత్యమ్ముగా నీకు దుర్దినములో రావొకవేళ వచ్చినను ధా. త్రిక నిన్నుఁజూచి, నేమనఁగానోపుదునే! త్వదీయముఖ లిం. బంబు విలోకించుచు ననులందుండెదగాని చుచలపు సా. భాగ్యంబు నాకేటికె.

నాధా! నీవెట కరిగిన నేనును సట కరుడెంచెదను. నాకు నీ తోడిదేలోకము

పు-మ! సరసీజేక్షణ నీనునాశ్చ మెవకు. సంతోషముంగూర్చి, నా ధరణీరాజ్యము బోయిన వినుము సంత. తాపంబునుంబొంద నీ వర పూర్ణేంద్రముఖంబు జూచుకొనుచు. వంశల్ దిగందావిదు మ్మర ఘోరాటవిదైన నుండగల ని. క్కంబిద్ది వాకుచ్చితి.

సేవ—(ప్ర)వేళించి) మహారాజా! తొందరపడవలయును.

పురూ—సేవకా! అంతతోందర యేమివచ్చినది?

సేవ—ఇంతకుమున్ను మీచేత సంగరమున నోడిపోయిన కేరళ. మాళవ, పాంచాలాది భూపాలకు లెల్లరును నేడు మనపట్టణముపైకి దండెత్తి వచ్చినారు.

పురూ—ఏమీ! గర్వాంధకార ప్రమాత్తహృదయులై వారు నారాష్ట్రముమీదకే దండెత్తివచ్చిరిగా అను! (7)

కా! ఏమేమీ! ఇయమింతలేక మదిలో • నింతైన, నాపైకి నా
భూమిశాధములే రణంబునకునై • పొల్పార నేలెంచిరే
సామర్థ్యంబును జూపెదక రిష్టలకుక • సంగ్రామ రంగంబునక
భీమోద్య త్రృళయాగ్నిమీద కలభం • బే దూక నుంకించెగా!

(నేవకునిజూచి) రణంబునకు బలంబుల సిద్ధము చేయుమని మం
త్రికి, డెలుపుము.

సేవ—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)
జయ—నాథా! ఈసమయమున నిదేమి!

పురూ—తరుణీ! మన మేమిచేయగలము. ఇంతకుముందీ రాజులందఱు
ను నాచే బరాజితులైరి. నాటినుండియు వారు నన్నెట్లునఁ బరా
భవించుటకు వేచియుండిరి. ఒక్క రొక్కరుగ వచ్చినచో నన్ను గె
ల్చుటకష్టమని, అందఱును నేకమై దండెత్తివచ్చిరి. కానిమ్ము- వీరికి
గగిన పోయిచ్చిత్తము జేసెదను.

జయ—నాథా! నాకేందుచేతనోగాని, చిత్తము, పరితాపమయమైనది.
ఈసమయమున మనశేమిహాని వాటిల్లునో లోచకయున్నది. ఇందు
కు మార్గ మేమియూహితము. మన కపాయమొనగూడనితెరు
పు సూహింపవలయును.

పు-ను! అరి నా! నీవిటు చింతజెందగను నే • లా భీతిచే, సంగర
క్షీతిలో శత్రులనెల్ల గూల్చుచు జయ • శ్రీగాంచెదక ఏక, నా
యత బాహుబలశౌర్యమేర్పడగ ధై • ర్యంబేర్చి శత్రులనూ
పకులెల్ల దలలెత్తకుండుటలక • బల్బుట లింకేటికి.

జయ—నాథా! నీశౌర్యధైర్యములు నే నెఱింగియుంటిని. కాని శత్రు
వులందఱును నేకమై యొకసారిగ సీపైకిదండెత్తివచ్చుటంజేసి నా మ
నంబున నొక్కింత సోకయముగలుగుచున్నది. కావున నావాక్యము

ములు మన్నించి సాధ్యమగునంతవఱకు సామముమీద కార్యము జరుగునట్లు చూడగోరెదను.

పురూ—నీవు నన్నుగూర్చి సంశయింపఁ బనిలేదు. త్రిలోకంబు లొక్క పెట్టిన నెత్తివచ్చినను వెనుడియను.

గీ॥ రణముఖంబున రిపుల ద • ర్పంబు నార్చి
నీకు మోదంబు గూర్చెద • నిక్కముగను
సంశయింపగ నేల నీ • స్వాంత మందు
మత్పరాక్రమం బెఱుగవా • మగువ మిన్ను!

రమ్మ. నేను సమరప్రయత్నమున నుండవలయును.

[నిష్క్రమింతురు]

రంగము:—[అంతఃపురమున జయప్రద ప్రవేశము]

జయ—(తనలో) అక్కటా! నే నొత్తకెప్పినను వివక ప్రియేశ్వరుఁడు యుద్ధమున కరిగినాఁడు. నైరిబలంబు హెచ్చుగ నున్నదని వింటిని. మాకెట్టికీడుసంభవించునో ఏమియు దోచకయున్నది. పరమేశ్వరుఁడేమిసేయునుండెనో! నా యెడమకన్నదరుచున్నది. ఏమి యశుభవా లో వివచచ్చునోకదా!

[శ్యామలత ప్రవేశించును]

శ్యామ—(జయప్రదనుచూచి) డేవీ! మనకెట్టిదుస్థితి సంభవించినది.

జయ—శ్యామలతా! భుజబల శౌర్యమున విజృంభించి రణరంగంబున వీరవిక్రమ విహారముసలుపుచున్న మన్నాధునకుఁ గుశలమేకదా!

శ్యామ—అమ్మా! మహారాజునకు సేమమేగాని, విజయలక్ష్మీ శత్రు రాజులనే వరించినదని వినియుంటిని.

జయ—అక్కటా! రిపులేగల్చిరిగా! ఈసంగతి నీకెవ్వరుచెప్పిరి?

శ్యామ—శత్రురాజులెత్తిన విజయవరాకమే తెలుపుచున్నది.

జయ—ఇంకను యుద్ధము జరుగుచున్నదా ?

శ్యామ—ఇంక యుద్ధముతో నేమిపనియున్నది?

జయ—నీవరిగిహాహారాజుగారియుద్ధముమేమో నన్నుదిగానరింగిరమ్ము

శ్యామ—మంచిది- (నిష్క్రమించును)

జయ—(తనలో) అక్కటా ! శత్రువులు నా నాథునింగెలిచి విజయ
కతాకమెత్తినారట. ఇంకముందు వారు మాయెడల నేమిహానినీయ
దలంచి యుండిరోకదా-

[పురూరవుడు ప్రవేశించును]

పురూ—(తనలో) ఆహా ! ఇదియంతయుఁ గెలిచాయ నాకున్నచో
దేవేంద్రాదులనైనను యుద్ధమునఁ గడింపఁ నేను. సంగరంబున
సామాన్య సృపాలురను గల్వలేకపోవుట యేమి ? పోనిమ్ము, రణ
మున జయాపజయములు దైనాధీశమున తలంచి యూరకొందమన్న,
శత్రువులు నారాజ్యమంతయు, దమవశముఁ జేసికొని నన్నుఁ బరి
నుండి వెడలిపొమ్మని చెప్పుటయేమి ? ఇంచులకు నే నేమని
చింతింతును.

చ ! సమరమునందు శాత్రవులు • సాహసమేర్పడ నన్ను నెల్చి ; రా
జ్యముఁగొని, ముందు వెన్నలను • వారయగు డగ నిల్లుజేసి రం
చు మగువకెట్లు జెప్పుదును • శోకమునందడె నిలిచిన్న ; హా
కమల భవాజ్ఞదాటగ జ • గంబున నెవ్వడు శక్తుడయ్యెడ ?

(ఎడఁటఁజూచి) ఇదిగో ! కాంతామణి ! నా యపజయంబును
గూర్చి యీమె వినియుండినట్లే తోచుచున్నది. (నమిపించును)

జయ—(లేచి. ప్రాణనాథునిఁగొంచి) నాథా ! సంగరంబున నేవిధమైన
యాపదయుఁ బొందకుండవచ్చి నాకంటఁబడితివా ? నాపరితాపము
దీరినది.

పురూ—రమణీ ! సంగరంబున నీర్ణయింటినీని నాకీ పరితాపమేయుం
డదు. క్షత్రియునకు, రణముఖమున నోడుటకంటె జచ్చుటయే మే
లగునుగదా

జయ—నాథా ! జయావజయంబులు దైవాధీనములు. దానిసింగూర్చి వగవంబనిలేదు.

పురూ—నతీ ! అపజయముకన్నను । నెక్కువసంతాపకరమైన వాతా నీకు వినిపింపవలసి వచ్చినది.

జయ—ప్రాణేశ్వరా ! నీవు సుఖముగనున్న సంతియే చాలును-నాకాట్టి సంకటములు గలిగినను నేను లక్ష్యముచేయును- (ఇంచుకయూర కుండి) అయినను నదియెట్టిదో కరుణించి తెలిపెదవా ?

పురూ—(విచారముతో) అను (8)

ఉ॥ ఓ వనితా శిరోమణి ! మ + హేమాత్మలవశ్ర విశాలనేత్రి, నే నేవిధి నీకుఁ దెల్పుదును + నట్లు భరింతును నింత, శాత్రవ ఘోషభుల్లు నక గెలిచి + సంపదనల్ల గ్రహించి, రాజ్యమున్ వే విడనాడి పామ్మనిరి + భీకర కాననభూమిఁ జేరఁగన్ ।

జయ—హా ! ఎంతకష్టము. ఎంతకష్టము.

మ! అక్కటా ! ఏమని ధాత దూరుదును, నా + హా సర్వభూమండలిన్ బ్రకట ప్రాభవ లీలనేలుచు జగ + శ్రుఖ్యాతిఁ గైకొన్న నీ విక నేరితిని రాజ్యహీనుడవు నై + హీనస్థితిన్ జింత, నొం దక ఘోరాటపులన్ జరింపఁగలవో + ధాత్రీ విభుగ్రామణి ।

అక్కటా ! మనోహరా ! నీకు సంభవించిన యవస్థకు నేనేమని చింతింతును.

తే॥ నకల సామంత రాజస్య + సుఖ మెలమి
భక్తిసేవింప నలరారు + పాథిఁపుండ
నకట ! యేరితి నా యర + ఇన్యంబులందు
వాస మొనరింప నోతుఁపై + ప్రాణనాథ ।

మనకిట్టి దుర్గతి సంభవించునని కలనైనఁ దలంపలేదు.

పురూ—రమణీ ! ఇదియంతయు విధిప్రేరణ. ఇప్పుడు మనము చింతిం

చినందువలనఁ బ్రయోజనములేదు- తెల్లవారక పూర్వమే నే నీపు
రంబును విడువలయునని శత్రురాజుల యాజ్ఞయై యున్నది- కావున,
సీ! అతివరో నీవింక , నాళ్ళలోపల జింత

నావంతి జేర్చక , శ్యామలతయు
బుత్తుడు, రా, నీదు , పుట్టి నింటికి బొమ్ము
నే వని కేగెద , నిశ్చయముగ
విధి విధించినరీతి , వివినంబులందు శ్ర
మంబులకోర్చి కా , లంబుగడిపి
మంచి దినములు సం , పొప్తమైనంతనే
యేతెంచి నిన్ను వీ , ఊంచువాడ
తే! గీ! కష్టసుఖములు జీవికి , గలుగుచుంట
సహజమంచును భావించి , స్వాంతమంగు
దైర్యమునుబూని కాలంబు , ధర్మమరసి
నీవుగూడను గడపుమీ ! నలతమిన్న ! అను (9)

జయ—నాథా ! ఎంతమాట జెప్పితివి - సకలసంపదలను విడిచి నీవర
ణ్యముల కేగుచుండఁగా నేను నిన్నువిడిచి నాపుట్టినింటికరిగి, సుఖ
ముల ననుభవించుచు నుండునా ? అట్లెన్నఁడును దలంపవలదు-ఈశ
రీరము భవజ్ఞేవకై సృష్టింపఁబడినది. నాకు నీపాదసేవ జేయుని
దినము దుర్దినము- నిన్నువిడిచి నే నొక నిముషమైన బ్రాణంబులు
శరీరంబున నిలువఁజాల- నీవెచ్చటకరిగిన నేనును సచ్చటికి వచ్చెద-
పుయా—అబలా! నిన్ను విడనాడి యుండవలయునని యుద్దేశమునాకును
లేదు. కాని, యరణ్యంబులందు నీవు కష్టములు బడుచుండఁగా నేను
జూచి సహింపఁజాలను- ఆగారణంబుచేత నీకట్లు వదించితిని.

జయ—మనోనాథా ! అరణ్యమైన నేమి ? పురంబైననేమి ? నీతో
నుండుటయే నాకుఁ గావలసినది- కావున నన్నుగూడఁగొనిపోమ్ము.
నీవు పడచున్న కష్టములయొ దధఃభాగము నేగూడ బంచుకొనెద

పు-నీ! అతిభీతిఁ గొల్పు గ * మాన భూములేగాని
 యుద్ధానవనములు * నుండవచట
 జయ-అతిభీతిఁగొల్పు గ * మానభూములేనాకు
 నుద్ధాన వనులొచ్చు * నెప్పునచట
 పురూ-బహుభయంకర మృగ * వగఁబులేగాని
 బరిచారికలు నీకు * వరలు రచట
 జయ- బహుభయంకరమృగ * వగఁబులేనాకు
 బరిచారికలుగాగ * వరలునచట
 పురూ- శయనింపఁ గఠినవా * మాణవేదులేగాని
 హంసతూలిక పాన్పు * లలరవచట
 జయ- శయనింపఁ గఠినవా * మాణవేదులె నాకు
 హంసతూలికపాన్పు * లగురు నచట
 పురూ- కడుపార భక్షింపఁ * గందదుంపలె గాని
 వివిధ భక్ష్యంబులు * వెలయునచట
 జయ- కడుపార భక్షింపఁ * గందదుంపలె నాకు
 వివిధ భక్ష్యంబులై * వెలయునచట
 పు-లే! నీ! వనిత నీవేడ కానన * వానమేడ
 వలదు పుట్టినింటికడను * పలువు నిలుపు
 జయ- ప్రాణనాయక నినుబాసి * బ్రతుకఁ జాల
 యరుగుదెంచెడ నికగూడి * యానతిమ్ము ।

మనోహరా! నన్నుఁగూర్చి నీవాపంతయుఁ జింతింపవలదు-నీతో
 నుంటినేని దుర్భరారణ్యవాసము నాకుఁ బురవాసముగనే యుండును-
 కష్టములన్నియు సుఖములే యగును-

పురూ-హా! తరుణీ! నామూలమున నీవుకూడ కష్టములఁ బడుచువా?
 మనసంగతి యిటుండ,

తే! గీ! కలుకనేరదు కడుబసి • వారు, ముద్దు
కొమరులేరీతి నుందురా • ఘోర వనుల
నక్కటా మనయందు నా • యజ్ఞుడు నివళ
య వహించె, నీరీతినే • మందు నతిష

జయ-ప్రాణేశ్వరా ! నీవు చింతింప వలదు- చీకటి కొన్నిదినములు-
వెన్నెల కొన్నిదినములు నుండునట్లే కష్టసుఖములుగూడ వచ్చు
చుండును. కష్టము లెప్పుడును గాపురము సేయవు- ప్రాణేశ్వరా!
నీధర్మ సందేహే నిన్ను రక్షించుగాక! ఇంక విచారముడిగివైరులు
మనకడ కరుదెంచి మరల జెప్పక పూర్వమే మనము పురమువిడచి
పోవుదము-

పుయా-విధికృతమునకేమి సేయుదుము- అన్నిటికిని నాభగవంతునేనమ్మి
యందము- (భగవంతుని నుద్దేశించి) హేదేవా ! ఆత్మత్రాణ
పరాయణా! అను (10)

శా! వాలాయంబుగ మమ్ము గతువనుచు • భావంబుల న్నమ్మి నీ
పాలజేరితిమయ్య యిప్పుడుకృపా • పాధోఽధీ ధీనిధీ
పాలన్బుదిన నీటముంచిన సరే • భారంబు సీదాట మా
కేలా వేటొకచింత జెందగను దం • డ్రీ! భక్తరక్షామణీ !

(నిష్క్రమింతురు)

ఇది ద్వితీయాంకము-

చోవు రూ ర వణు

తృ తీ యాం క ము.

రంగము:— [అరణ్యము:—

(ప్రతనమేతముగా పురూరవ జయప్రదలుప్రవేశము-) అను(11)

పు! నీ! కడు భయంకరమైన • గహనంబులే నీకు

మందిర ప్రకరమా • మగువ మిన్న

గుండె లవియజేయు • ఘోర మృగంబులే

నీ చెలికత్తెలా • నీరజాక్షి

యెన్న డెటుంగని • యీకంద దుంపలే

యిష్ట మృష్టాన్నమా • యిగురు బోడి

కంటకా వృతమైన • కఠిన నేలయె నీకు

విరిసెజ్జ యయ్యెనా • విద్రుమోష్ఠి

తే! గీ! కటకటా నాకలమున నా • గర్భభోగి

పైన నీవెట్టి కష్టంబు • లందవలసె

చింతనేరీతి భరియింతు • గాంత! ఛాత

వ్రాత కేమంచుమదిలోన • వగచువాడ!

అక్కటా! రాకాశకాంకుని ధి:కరించు నీమొగమెంతయు వాడి
యున్నది నీయవస్థజూచి నేనెట్లొర్వగలను?

మ! చతురంభోధిపరీత భూమివలయా • శ్రాంతోల్ల సద్విశ్వ భూ
పతి సందోహము సన్నుతింపగ భరణ • బాలించుచు భూమి సం
చితకీర్తిగానినట్టి నాకు సతివై • జెన్నాండియున్ నేటి కీ
గతి బాముల్ బడుచుంటి వక్కట మహా • గ్రారణ్యవాటిక సతి!

నామూలమునగదా నీకీ కష్టము ప్రాప్తించినది.

తే ! గీ! ఎడ కన్నన నేమియో • యెన్న జెలుగ
నట్టి పుట్టుభోగివి, యగ • ణ్యంబులందు
నిట్లు కష్టముల్ బడుచుంటి • వేమనందు
చారుశారద పూణిమా • చంద్రవదనా !

(కుమారులజూచి) అక్కటా! కుమారుల మొగము లెట్లు
వాడియున్నవో నోరెటుంగని యీ పసికూనలకు మనమూలమునగదా
యిట్టి దుఃఖతి సంభవించినది.

జయ—అయ్యో! పుత్రు లాకలిబాధచే గాబోయి నింతవలకును నేడ్చి
యేడ్చి సొమ్మసిలి పోయినారు.
పుమా—హా! వత్సా! (భార్యంజూచి)

తే! గీ! చతురజలధి వలయుతమా • ఘోరలంబు
బాలనము నేయువాని కు • మారు లయ్యు
కూడు దొరకక యారీతి • గుండనామె
వగపు నేరీతి నాపుడు • వారిజాక్షి !

అక్కటా! వీరిం జూచిన నాకు దుఃఖమాగకయున్నది.

జయ—అయ్యో! ఆకలిచే బుత్రు లేడ్వలేక యున్నారు హా! కుట్ట
లారా!

చ॥ కొడుకులు లేరు లేరనుచుఁ • గుండుచు సొక్కుచు సోలుచుండి యె
ప్పుడును ననేకదైవములఁ • బూజల సేయుదు నుండునట్టి య
వృక్షఁడు లనేకులుండ, భగ • వంతుఁడు, నాకునుసంగ నేల, యే
వడలికినైనఁ బుట్టిన, న • వస్థను బొందదుగా గుమారకుల్ !

(పురూరపునిఁజూచి) హా ! నాథా ! ఆకలిబాధ నన్ను దహించి
వేయుచున్నది.

పురూ—ఇంతి ! ఇంచుక వడిగా నడచితివేని, మనమేదైన యొక
గ్రామము జేరుకొనఁ గలము- అక్కటా ! ఎంతగతివట్టినది.

జయ—అయ్యో ! నేనొక యడుగైన నడువఁజాలక యున్నాను.
(కూర్చుండును)

పురూ—ఎంతకష్ట మెంతకష్టము.

మ॥ వసవాసం బొనరింప లేవనుచు నేఁ • బల్కాకు వాక్రుచ్చిన్
వినకే వచ్చితి వేమనందు నకటా ! • నీకష్టమున్ జూచిన్
విను నా చిత్తము వ్రయ్యలయ్యె నిపుడో • బింబాష్టి, యేరీరినిన్
విను రక్షింపఁగ నోపువాడఁ దెరువున్ • వీక్షింప లేకుంటిగా !

(చూచి) అక్కటా ! ఈ నుందరి మాటలాడక సొమ్ముసిల్లి
యున్నది- ఇప్పుడు నేనేమి సేయుదును- హా ! పరమేశ్వరా ! మాకిట్టి
సిలుగుల గల్పించుటకు నేను నీయెడల గావించిన యపరాధమేమికలదు-
నిరంతరము నీచరణసేవతప్ప నన్యమెఱుంగని మాకిట్లు వంతులఁ గూర్చ
నేల ? దేవా ! నాచిత్తము శోధించుటకిట్లు జేసితివని తలంచెదను- భగ
వంతా ! నీవు నాచిత్తము శోధించ నవసరములేదు- నీవు నాకెట్టి సిలు
గుల గల్పించినను నీ చరణారాధన నేను మానువాడనుగాను- ధర్మము
దప్పను- (జయప్రదనుగాంచి)

సతీమణి ! సతీమణి ! (ఇంచుకయూరకుండి) ఈమెకు మాటలాడుట
కైన శక్తిలేకున్నది- ఈప్రాంతమున నెచ్చటనైన నుడుకముండునేమో

ఉదకము దెచ్చుటకైన మూర్ఛమునిగిన యాభార్యా పుత్రులను విడిచి యెట్లు బోవుదును? (జయప్రదనఁజూచి) అక్కటా! యానారీ శిరోముణి నలదని యెంతిచెప్పినను వినక, నావెంటవచ్చి యిట్టి దురవస్థఁ బొందుచున్నది- ఈమె పుట్టినింటి కరిగియున్నచో నీకష్టముల బొంది యుండదుకదా! కంటకశిలావృతమైన యరణ్యప్రదేశమున నడచుటం జేసి, పద్మవత్ర సన్నిభములగు నీమెచరణంబు లరుణకాంతివహించినవి. ఈమె శరీరము యెండయుందువైచిన తామరాకుచందమున వాడి యున్నది. ఇట్టిస్థితియందున్న యీమెనుజూచి నేనెట్లోర్వఁగలను?

(విచారింపుచున్నాడు.)

[ఆనందుడు - ప్రవేశించును.]

ఆనం—[తనలో] అదిగో ప్రాప్తుఁగుండుచున్నది నేను త్వరగా నిల్లు చేరుకొనవలయును. [ఇంచుక నడచును.]

పురూ—హా! పరమేశ్వరా!

ఆనం—[ఎదుటఁజూచి] పాపము. ఎవరో! ఈ యడవిం జిక్కుకొని విలపించుచున్నట్లు దోచుచున్నది. ఆపురుషునిజేరి పరితాపకారణం బారసెదగాక. [పురూరపుని సమీపించి] ఓ పుణ్యపురుషా! నీవెవ్వరవు? ఈయడవి కేలయేలించితివి? ఈనిద్రించుచున్న పసిపాపలును, నీమెయు యెవ్వరు?

పురూ—ఓయీ! ఏమనిచెప్పుదును. నేను పురూరవచక్రవర్తి యాస్థానమున లెక్కలవ్రాయువాడను. పురాకృతప్రారబ్ధమున సమస్త భాగ్యమును గోలుపోయి, యిట్లరణ్యముల పాలయితిని. ఈమె నా భార్య, ఈపాపలు నాకుమారులు. ఆకలిబాధచే వీరిట్లు మూర్ఛిల్లిరి. [ఇంచుక యూరకుండి] నీనెవ్వరవో యెఱుంగవచ్చునా?

ఆనం—అయ్యా! నాపేరు ఆనందుడందురు. ఇచ్చటకు సమీపమున నున్న సోమపురము మాకాపురము. [ఇంచుక యూరకుండి] ముందుగా వీరికి జలమిచ్చియైన మూర్ఛనుండి లేవదీయవలయును. నేను జలముగొనివచ్చెద. [నిష్క్రమించును.]

పురూ—[తనలో] ఈతఁ డెవరో పుణ్యాత్మునివలె నున్నాఁడు.

ఆనం—[ప్రవేశించి] ఇదిగో! జలములు ముందువీరికిఁబోయుము.

పురూ—[జలములగైకొని నెమ్మదిగా జయప్రదనోటిలోను, కుమారుల నోటిలోను బోయును.]

జయ—హా! ప్రాణేశ్వరా! [లేచును]

[కుమారులుగూడ నేడ్తురు]

పురూ—ప్రాణేశ్వరీ! భయమందకుము.

జయ—[ఆనందుని నుద్దేశించి, పురూతువునితో] నాథా! ఈతఁడెవ్వరు?

పురూ—తరుణీ! ఈదయాశాలిమూలముననే నీవును గుమారులును బ్రతికితిరి.

ఆనం—[పురూరపునిఁజూచి] ఓ! మహాత్మా! నీవిచ్చటనుండి యెచ్చటి కరిగెదవు?

పురూ—ఏమని చెప్పగలను? ఏదైనఁ బురము జేరుకొని, జీవనోపాధి నారయవలయును. ఇంతకంటె నాకు వేరొకమా గ్రామమున్నది?

ఆనం—అట్లయిన నీవు నామాటవిని మా గ్రామమునకు రమ్ము. నాచేతి క్రింద ననేకులు కూలివాండున్నాడు. మాకు లెక్కలను వ్రాయు చుండుము. నీకు గూడ గుడ్డల కేవిధమైన కొఱతయు లేకుండఁ గడపెదము.

పురూ—[జయప్రదనుఁజూచి] ప్రాణేశ్వరీ! ఇప్పటికి మనమీ దయామయుని చేతిక్రిందఁ దలదాచుకొనుట మంచిదని తోచుచున్నది.

జయ—నాథా! క్రస్తుత మీ మాగ్రాము బాగుగనున్నది.

పురూ—[ఆనందునిఁజూచి] ఆనందా! నీకరుణకు నేనంతయు సంతసింది చికిని. పరమేశ్వరుఁ డీసహాయమున దిక్కులేని మాకు నినుఁజూపించినాఁడు.

ఆనం—రండు. గ్రామమున కేగుదము.

పురూ—[తనలో భగవంతుని నుద్దేశించి] హా! పరమేశ్వరా! నీచర్య లహ్మలేములు.

తే॥ గీ॥ నకల సామంతరాజన్య • సంఘమెపుడు
భక్తిసేవింప దనరు భూ • పతిని నన్ను
కూడు గుడ్డలుగూడ లే • కుండఁజేసి
యొరునిఁ గొల్వఁజేసితివిగా • యుర్యయందు॥

[అనందునిఁజూచి] కరుణామయా! రమ్మ- పోదము-
[అందఱు నిష్క్రమింతురు]

—*రంగము:-సోమపురము*—

[గృహమున నవకోటి నారాయణశెట్టి ప్రవేశము]

నారా—[తనలో] ఏం పీడబ్బుకుందోగాని మాయపీడ- అస్పృశీసుకొని
వెళ్ళినాళ్ళెల్లా యెగయ్యడం మొదలెట్టినారు- ఇంచుచేత నాసొమ్ము
తగ్గుతుంది- దీనికేదయినా గట్టిగా ప్రయత్నించవలెను. లేకపోతే
మాటదక్కదు- పున్న కాస్తడబ్బు అయిపోయినదంటే తరువాత
యెవడుచూస్తాడు-

[రామశాస్త్రి ప్రవేశించును]

రామ—[సెట్టినిఁజూచి] ఇదిగో! సెట్టిగారి తీరుబడిగఁ గూర్చున్నారు?

నారా—ఓహో! చాస్త్రభృగారా! ఇల్లాకూసోండి.

రామ—[కూర్చుని పంచాంగముదీసి] ఈవాళ శనివారం- నవమి
వెళ్ళ దాదశి- అనూరాధానక్షత్రం- పదకొండు ఘడియలతో
వర్జము వెళ్లిపోతుంది.

నారా—నరేగాని చాస్త్రులుగారూ! మిమ్ముల్ని వాకసంగతి అడుగాలి.

మీరునరీగా ఛాస్త్రంసూచి సెప్పండి.

రామ—సెట్టిగారి కభ్యంతర మేమున్నది.

నారా—నూడండి! ఈమధ్యనుండి వానయింటికర్చు యెక్కువైపోయింది
రాబడి తక్కువైంది. కాబట్టి ధనం తటగతండా వుండేమాగ్గం
బాగానూసి సెప్పండి.

రామ—సెట్టిగారి జన్మనక్షత్రం జ్ఞాపకమున్నదా?

నారా—“చతవిన” అని గాత్రపకం

రామ—సరే. (పంచాంగముఁజూచి (వేళ్ళులెక్కబెట్టి) సెట్టిగారూ!
ఇందులో ఒక్కచిన్న తిరుగుబున్నది. ఈవిషయములో ముందు
మీరు కొంతసామ్మెలు ఖర్చుపెట్టవలెను. అట్లు జేసినగాని మీకు
ధనము శాశ్వతముగా నిలువదు.

నారా—దాని కభ్యంతర మేముంది. ఆమాగ్గ మేమిటోచెప్పండి.

రామ—ఈగ్రామములో మీరు జనోపయోగాధికమై గొప్పతటాక
మొందు శ్రవ్వింపుడు. దానివలన మీకుఁ గీర్తియుఁ బుణ్యమును
గలుగుటయేగాక మీసంపద స్థిరమైయుండును.

నారా—మీరు బాగా నూసిసెప్పిందేకదా

రామ—అందులో నేమీ సంజేహములేదు. తటాక నిర్మాణానంతర
మున బదివేల బ్రాహ్మణులకు సంతర్పణ చేయవలయును.

నారా—అంతసెరువు తవ్వించినప్పు డదిసేయ్య నయ్యా మరి

రామ—నాకు ప్రొద్దెక్కుచున్నది నేనింకను బోవలసిన గృహములు
చాలాయున్నవి. [నిష్క్రమించును]

నారా—[తనలో] ఈచాస్తులు సెప్పింది బాగుంది. [ప్రక్కచూచి]
యెవడురా! అక్కడ

సేవ—[ప్రవేశించి] ఏమి! సెలవు

రానా—సీవు పోయి త్వరగా ఆనందుని తీసుకొనిరా.

సేవ—చిత్తము. [నిష్క్రమించును]

నారా—ఊగుమధ్యనున్న నాతాలూకు ఖాళీస్థల మంతయు చెరువు
తవ్వెస్తాను. ఆనందునితో యీసంగతిసెప్పి తగిన యేర్పాటు
సేయిస్తాను.

[ఆనందుడు ప్రవేశించును-]

ఆనం—[సెట్టినిజూచి] సెట్టిగారెందుకో నన్ను చిలిపించినారే!

నారా—ఆనందా! వచ్చావూ! ఏపనివచ్చినా నువ్వుంటేగాని సాగదు-
గ్రామమధ్యమందున్న భూమియంతయు ప్రజ కుపయోగించడానికి
చెబువు త్రవ్వించితలచినాను.

ఆనం—తమరట్టి సత్కార్యమును చేయించవలసినదే.

నారా—అందుకని నీవు నీసేతికింనున్న కూలీలతో సిగ్గుగావుండి
యాపని త్వరగా పూజింపెయ్యాలి-

ఆనం—శమన సెలవిచ్చినదే తడవుగ పనిప్రారంభింతము. కానిమీతో
నొకసంగతిమాత్రము చెప్పుకొనవలసియున్నది. మాకూలీలందఱ
కును లెక్కలున్రాయు కరణీకుఁ జొరకనున్నవాడు. వానికిఁగూడ
మాతోఁబాటు కనులి నొసంగవలయును.

నారా—అట్లే మీమామూలు యెట్టాకో, అట్టాకో- దాని కభ్యంతరమే
వుంది.

ఆనం—నీ యెప్పుడు ప్రారంభించుటకు సెలవు?

నారా—నీవు లేవు పొద్దెక్కకు డారా. ఇప్పుడు గారితో సెప్పి మంచి
రోజు సెప్తను.

ఆనం—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

(లోపల) తానానికి లెగండి

నారా—వంటయినదికావోను. (నిష్క్రమించును)

.. రంగము:- నవకోటి నారాయణుని గృహము ..

[ప్రవేశము:- నారాయణ సెట్టి]

నారా—ఆకరణీకుని భార్య చాలాసక్కనైసదట. అలాటి అండకత్తె
అతడికి యెల్లా భార్య యైందోకదా! ఆసంగతి వింటప్పటికే

నావాళ్ళు గరిహడిసింది- అందుకనే యీవాళ్ళ భత్యాలు తీసుకో
డానికి కూలీవాళ్ళ ఆజ్ఞాను పంపవలసిందని చెప్పినాను. అందఱూ
వచ్చి కూలి తీసుకొనివెళ్ళినారట. కరణీకునిభార్య యింకా రాలే
దోస్తూ సెప్పా! [ఎదుటజూచి] ఎవడురా! అక్కడ?

సేవ—[ప్రవేశించి] అయ్యా! ఏమిసెలవు?

నారా—ఈవాళ్ళకూలి ఆజ్ఞాను పట్టుకొనివెళ్ళమన్న సంగతి కరణీకుడి
భార్యకు గూడా తెలిసిందా?

సేవ—తెలిసినది. అదిగో! ఆమెవచ్చుచున్నట్లున్నది.

నారా—వస్తూవుండీ! అట్లాగయితే నేనాపక్క కెళ్తాగాని, యిందాకా
నేను సెప్పినానే అలాసెయ్యి- (మూలను డాగును)

(జయప్రద- ప్రవేశించును)

జయ—(తనలో) హా! పరమేశ్వరా! మమ్మెట్టి దుర్గతికీడ్చితివి!

మ! పరసాధంబునఁజేటికాజనము శుం • భద్రక్తిసేవింపగా
జరసాఖ్యంబున నెప్పుడుం దనకు రా • జీవాక్షీనా నన్ను నీ
కరణీకేసితి వేమనందు నహహ • కారుణ్యము బూనకే
నిరతంబు నినునమ్ము మమ్మునిలంబు • జేయంగన్యాయంబొకో

రాజాధిరాజులుసేవింప, వైభవంబున నలరారు నాప్రాణేశ్వరుని
సామాన్యకూలివాండ్రకు లెక్కలువ్రాయనట్లుఁ జేసితివికదా! అట్టి
మహారాజునకు భార్యనైన నేను కూలిదానివలె భత్యము తెచ్చుకొనుట
కొక వైశ్యునియింటికిఁ బోవలసివచ్చెనుగదా! [ఇంచుకయూరకుండి]
ధాతృవ్రాతను నెవ్వరుదాటగలరు? ఎప్పుడును ధర్మముదప్పని మమ్ము
భగవంతుడే రక్షించుఁగాక! ఇంక నేనాలసింపనేల! పతియాజ్ఞ నను
సరించి వచ్చిన నేనీవైశ్యు డీయవలసిన కూలిం గైకొనిపోయెడఁగాక!
ఇదిగో! వైశ్యునిగృహము. [పరికించి] కూలివాండ్రభార్యలందఱును
తమ తమ భత్యములగైకొని యిండ్లకేగినట్లు దోచుచున్నది. అంద

జీతోగలసిరావలసినది. అయినను మించిపోయినదేమి! నిర్మలచిత్త
నగు నాకేమి భయము! [గృహద్వారమును సమీపించి] ఇదిగో!
ఇక్కడ నొక నేవకుడున్నాడు. వీనినడిగి తెలిసికొందుగాక! [నేవకుని
జూచి] ఓయీ! సెట్టిగాతాలూకు చెఱుపుత్రవ్విస కూలివారిద్ర
తాలూకు భత్యములను వారిభార్యలువచ్చి తీసికొనిపోయిరా?

నేవ—ఇంతకుముందేవచ్చి తీసికొనిపోయిరి. నీకురావలసిన భత్యపు
గింజల నాచూలఁబెట్టినారు. పోయి తీసికొనుము.

జయ—మంచిది. [ఇంచుక నడచును]

నేవ—[ముందుగదితలుపు నావలభాగమున వేసి నిష్క్రమించును]

జయ—[ఇట్లునటుఁజూచి] ఇందెచ్చటను మాకీయవలసిన భత్యపు
గింజలూ కానిపించవే. నేవకుఁ డిచ్చటనుండుననిచెప్పెను. [ఇంచుక
యూరకుండి] ఏమిది! నాశరీర మదియొకవిధమున గంపముందు
చున్నది. పోనిమ్ము నేనడిగి, నాధునితో నందఱును భత్యములూ
గైకొని యరిగిరినియు, నేను పోవునప్పటి కెవ్వరును లేరనియు
జెప్పెద. [పోనెంచును]

[నారాయణస్వామి ప్రవేశించును]

నారా—[తనలో జయపదను] నాకర్లునెప్పినదానికంటె యెయ్యి
రెట్లు అందకలది. అబ్బా! యేమియుగహం. సక్కనిమ్మ. సిడిసి
దీపంపెట్టవచ్చును. ఇంత అందమైనమనిసి యీ పెసంచకములో
లేదు. ఇటువంటిది ఆకరణీకుడికి భార్యయెల్లా అయిందో. కర్గం
ఇది నాకోరికతీర్పడాని కొప్పుకుందంటే నాభాగ్యం పండినట్లే.
ఇంక ఆలస్యంసెయ్యడం యెందుకు? నమ్మదిగా యాపారం జరుపు
దాం. [వ్రోకాశముగా] కరణీకుడి భార్యయీ యేంటి?

జయ—[తనలో] ఇదుగో వైశ్యుడు. అక్కటా! ఎన్నడును సంత
పురమువిడచియెఱుంగని నేనిట్లు రావలసినచ్చెనుగదా! [ఇంచుక
యూరకుండి] ఇప్పుడిదిచారమేల? భత్యమునిమ్ముని యీతనినడిగి
తీసికొనిపోయెద. [వ్రోకాశముగా] సెట్టిగారూ! మాతాలూకు

భత్యమునిచ్చి సహజంబుడు-

నారా—భత్యానికే! ఇదంతా నీదికాదూ! ఇప్పుడేగానచ్చావు! అప్పిడే యెల్లాలి- ఇంతలో మించిపోయిందేముంది-

జయ—అయ్యా! నాభత- నాకై వేచియుంచును. సత్యముగఁ బంప గోరెదను-

నారా—అబ్బో! మాదొడ్డబర్తదొరికాడు. ఎక్కడో, కాకిముక్కుకు దొండవండుగట్టినట్లు కట్టినారు. ఆమొగుడును నూసి తెగము రుస్తావు-

జయ—[తనలో] ఈతనివాక్యము లిట్లున్నవేమి? ఈతడెట్టివిధమైన దుష్టబుద్ధినిఁ బూనియున్నవాడు కావగదా? [ప్ర]కాశముగా] అయ్యా! ఆతడెట్టివాడైనసేమి? నాకు భగవత్సముఁడు-

నారా—[తనలో] అబ్బో! ఈవిడ సాలాపతివ్రతలాగుండే- నాసంగతి బయలేస్తే “ఊ” అందాయేంటి- అనకే! బాగ్యంసూచి వలచి మీదడదూ! [ప్ర]కాశముగా] మాడు- యీ మాటకేమిగాని, ఆకరిణీకుణ్ణి పెళ్ళిసేసుకోడంసేత, కూటికి గుడ్డకు మొహం వాచావు నీలందానికి ఆతడు పెంమిటేమిటి? నాకేం నచ్చలే- అబ్బే-

జయ—[తనలో] ఈతడిచ్చేల విన నర్హముగాని సంభాషణసేయు చున్నాఁడు- చూడగా సీతకు నాయెడల నేదియొ ద్రోహచింతను బూనియున్నట్లు లోచించుచున్నది- హా! కరమేశ్వరా! నాకేవిధమైన యాపదయుఁగలుగకుండ రక్షింపుము- [ప్ర]కాశము] సెట్టిగాయా! ఈ యనవసర ప్రసంగమేల- భత్యమునిచ్చిఁ గొనిపోయెద- లేదేని పోనిండు-

నారా—నీయందానికి బత్యమా- సిగ్గు సిగ్గు- నాబాగ్యంలో సగం బాగ్యం యిమ్మన్నాయిస్తాను- తిడుగుడు తెలిసిందా?

జయ—[తనలో] ఈతడు నిశ్చయముగా నాయందు దుష్టబుద్ధినిఁ బూనియున్నవాడు- అక్కటా! ఇప్పుడూ నేనేమిసేయుచును- కాని మ్ము- ఈతనితో నింక సంభాషింపకుండ సరిగదాగాక- [ఇంచుక

నడచి ఏమిదీ! ద్వారములన్నియు మూసియున్నవే. ఏమిదారి !
(అలోచించుచున్నది.)

నారా — దారేవీలేదు. నన్ను దయనూడవే దారి. నూడు. యెట్టిబె
ట్లుపోక, యాలాకూర్చుండు. ఎన్నాళ్ళనుండో నీమీదభ్రమ. ఎవ్వ
రిసేతనైనా కబురంపితే యేవనుకుంటావో అని యాయాల యిల్లా
చేశాను. ఆ కూడు గుడ్డలేని కరణీకునితో యేవికాపురం చేస్తావు
నీమాట, నామాట వొక్కటండంటే, చెప్పనా, యాబాగ్యం అం
తా నీదే అనుకో, ఇందుకుతప్పితే తల్లితోడు.

జయ—(తనలో) పాపముకేమిచుగాక. ఈతని హృదయమును సంపూ
ర్ణంగా వెలిబుచ్చినాడు. పరమేశ్వరుఁ డీతనికి మంచిబుద్ధి ప్రసాదించు
చుగాక ! (ప్ర)కాశముగా) అన్నా ! అనరానిదియు, విసరానిదియు న
గు పలుకుఁ బలికినందుల కెంతయుఁ జింతయయ్యె. అను! (12)

చ॥ పరవతులెల్లఁ దల్లులని • భావమునం దలపోతమాని; యీ
నరణిని నన్నుఁ గోరుదువె • సజ్జను లెల్లరు నవ్వరా ? యశో
తరుణియు నిన్ను వీడి చన • దా ! యథునిందయు నెత్తి నెక్కదా
నరిసరి యేటిమాట లింక • బాలును బుద్ధి మరల్పుమీ వెసక

నారా—ఏవిటో ! ఈమాటలకేవిటి ? పున్నవేవిటో పాపవేవిటో. నీ
యందం నూశాను. యెట్టిలో పడిపోయినాను. ఆ సంగతి అల్లావుం
చు నాకోరిక నీవు తీర్చినావంటే నిన్ను రాణికిమల్లే సేస్తాను. ఈ
దరిద్రమంతా పోతుంది. నీకింద కావలసినంతమంది వాసీల్నేట్లాను
నువ్వు అడుగుతీసి అడుగెట్టక్కరలేదు. కోవటితో స్నేహం కోటి
లాబాలన్నారు. తెలిసిందా!

జయ—శివా శివా ! ఎట్లు బలుకుచుంటివి. నీవు నాకు సోదరునివంటివా
డవు. అన్నా ! పరసతీ గమనమున మిగుల బాపము సంభవించును.
అను (14)

చ! పరులెవరైన విన్న బలు భంగుల భూషణసేతు, రాలియన్
బరుసములాప సన్నహితులు పజ్జకు జేరడు, మోమునెత్తిన
ల్వురంగన గవ్వమాను ధన మున్ నశియించున, గీతికాబాయు నీ
వరయకయున్న వాడవె ప రాంగన గోరుట పాపమా కదా !

శైలిసియో శైలియకనో యడిగితివి. నేను నీవు తలంచిన గుణ
ముల యువిదనుగాను. నేను సాధ్యని, భర్తృపదాంబుజసేవ దప్ప
నాకన్య మవనరములేదు. పూర్వకృత ప్రారబ్ధమున మేమిట్లు వచ్చితిమి.
నారా- నీవి నక్కని మాటలు- అమృతం వాలుకు తుండాయు-
నుప్రసన్నమేమాటలు నాతలకెక్కతాయా- నీవు నన్ను కరుణ సూ-
ళావంతు యొత పాపానికైనా వోరుస్తాను-అబయ వేవీ లేదు-
ఈవారీ నీవు నాకోరిక తీర్చాలి- నేను బాంచెయ్యాలి లేకపోతే
పస్తుంటాను- ఇదేపంతం ఇదిగో! ఇంకో స్నేహమాట, యెవరైనా
సూస్తారేమో అని బయంగా పుండా యేవటి? ఆలాటిబయం వద్దు-
నాయీట్లో జరిగిన సంగతి సూర్యశంఖుల్లుగూడ తెలుసుకోలేదు-
చూడు- అన్నితలుపులు వేసున్నాయి- ఇంక మూడుమాట నెప్పు-
కరా- కోటికిప్పుడెగ్గెత్తిన తోవటిని- ఈలాటిపగుతుండగా నీవిట్లా నెప్పు-
డం దగ్గరగాదు ముఖాకనైతే పూకొంటారు-

(సమీపింపబోవును)

జయ-(కోవముతో) ఛీ! దూరముగానుండుము-

తే! గీ! పరసత్తుల గూఢమనుచు నా • బ్రహ్మ నీకు
భాగ్యమిచ్చెను నింతగా • పశువ! నీకు
జేటుకాలము వచ్చుట • చేత నన్ను
సాధ్యి నిటు గోరుచుంటివి • సాహసమున

నీకు వినాశకాలము సమీపించినది-

నారా- ఏది సివాళ్లు, ఇయ్యన్నీ నాకు దీపవలీ నీమాటలకు నేను కోం
పడతా ననుకున్నావా యేవిటి. కోంపడను- సాధారణంగా ఆడోళ్ళు
యిల్లాటి యాపారం వచ్చినప్పుడు ముందు కోం పడడం ఆశారం-
ఈకిటుకులన్నీ నాకు తెల్చునుగా- కోవటోడివట్టు భల్లూనం వట్టు
జయ- (తనలో) నావాక్యములచేత నీతడు తనబుద్ధిని మరలించు కొను
నట్లులేదు- ఆవలకుఁ బోవుదమన్న దలుపులన్నియు మూయఁబడి
యుండునట్లు జేసినాడు- ఇంకనా సామవాక్యములచేఁ గాని కోపవా
క్యములచేఁ గాని ప్రయోజనములేదు- నేను శాంతవాక్యములచే నీ
తని నావలకుఁబంపి, నే నేదైనా మార్గముఁ జూచుకొనవలయును-
లేనిచో మోసమువాటిల్లును, (ప్ర)కాశముగా) ఓ! వైశ్యకులృపదీ
పా! నీవు నారిద్ర్యము వాపెదనని చెప్పుటం జేసి నాకేమిఁగొంటు!
నీ చిత్తవృత్తి నారయుట కట్లు వక్కాణించితిని గాని మఱియొకటి
కాదు. నాకోపవాక్యములకు నీవు మన్నించి నావాంఛమాత్రము
క్కటి తీర్చవలయును.

నారా—నాప్రాణ విమృంఘే యిస్తాను. యేంకావలో నెప్పే శెయ్.

జయ—మఱేమియును లేదు, మీరు నన్నీరితిగ నెక్కిరించఁదలంచితిరో
యది తీసికొనిరండు, నే నిటఁడిగితిని మీగు ముక్తియొక విధమున
భావించ వలదు-

నారా—(తనలో) వొట్టి యెట్టిది. సంహోష హస్తానో లేగో అని
అనుమానం- (ప్ర)కాశము) ఇదిగో నీకిప్పు డెయ్యి వరహాలు తెచ్చి
యిస్తాను- వుండు- (తలుపు ఆవలవెసికొని పోవుచు).

జయ—(తనలో) ఈతడావల కరిగినాడు. నేనావలకుఁబోవు మార్గము
లేదు- అక్కటా! నాప్రాణేశ్వరుడు నాకై యెంత నీరిక్షించుచుం
డునో కదా! పరమేశ్వరా! మాకెట్టి సంకటంబుల గలిగించు
చుంటివి. రాజ్యభిష్టులజేసి, తుదకు గూలిజేసికొని జీవించు
చున్నను నొరవలేక పోతివా? అయ్యో! నోరెఱుంగని పసికూనలు
నాకై యొత్తవిలపించుచుండురో. [ఇంచుక యూరకుండి] నే నిట్లా

లోచించుచు జాగుజేసితి నేని మరల నావైశ్యుడురాగలడు- [ఇటు నటుఁజూచి] ఇదిగో! ఇచ్చటనొక పెద్దపెట్టెయున్నది- నేనిందు బ్రవేశించి దాగెడఁగాక! దీనిని నానాధుఁడుకప్పు మఱెవ్వరును దెలుచుటకు శక్తులుగాక యుందురుగాక! [పెట్టెనుసమీపించి] పాణేశ్వరా! నేను నీచరణసేవకు దూరమగుచుంటిని- సంపద శత్రువులచే హరింపఁబడినను నీచరణసేవయే మహాభాగ్యమని తలంచిన నేనివ్వుడు నిన్ను నెడబాయుచుంటిని- నేనీ దురాత్ముడగు వైశ్యునిచే నిట్లుజక్కి-తి నని నీశ్వరు తెలుపుదురు- మరల నీదివ్య మంగళవిగ్రహ సందర్శనము నేనెప్పుడు జేసికొందును- నోరెఱుంగని పసికూనలతో నీపెల్లుకాలుబుగడపుదువోకదా! నాబాడఁజెలియక నాకై నీవెంతగాఁ జింతించెదవా! కానిమ్ము, ధర్మజేవతయే నిన్ను రక్షించుగాక! ఓ పరమేశ్వరా! ఆత్మతాణపరాయణా! కుమారసహితముగా నానాధునిరక్షించుభారము నీయందున్నది ఓ భగవతీ! కాత్యాయనీ! నేనీపెట్టెయందుఁ బ్రవేశించుచుంటిని-
అహ! (15)

తే. గీ॥ తల్లికాత్యాయనీ! నీవు * దయను నాదు
విభుఁడుదప్ప వేరొకరి కీ * పెట్టెఁ దెరువ
శక్తిలేకుండునట్లును * నలుపుమమ్మ
యాతఁనై వేడుచుంటిని * సధికభక్తి!

జగదీశ్వరివగు నిన్నుసన్నివ మాకేకొఱుంతును గలుగకుండుగాక!
[పెట్టెలోఁజాగుచున్నది- పెట్టెమూలపడును-]

[నారాయణసెట్టి వ్రవేశించును-]

నారా—[తనలో] ఈవాళ నాబాగ్యంపండింది- యెదవసామ్ము పోతేనే. మొదట రవ్వంతబెట్టుచేసిందిగాని, తరువాత సామ్ముకాశకడింది- [ఎదుటఁజూచి] ఏదీ! ఆకాంత సరసానికి యెక్కడైనా నక్కింది కామోను- ఓసబ్బా! సరసాలు- రా! యిట్లారా! నీకుగావలసినంత

సామ్మప్పుచ్చుకో. నేను వెనుకకు తీసేవాణ్ణికాను. (వదికించి) కన బడదేం. మాయమైంది నమ్మదిగా యవతల కల్లించాయేమిటి? ఎల్లా వెళ్ళుతుంది. తలుపులన్నీ వేసున్నాయి. ఎగిరిపోవడానికన్నా పైకప్పు అడుంగి. ఇదేమిటో మాయగావుంది. [గడియంతయు నలువ్రక్కలఱుచి] ఇంకెక్కడా లేదు. ఈ పద్దపెట్టె యంతకు ముందు తెరిచివుంది. ఇప్పుడు మూత వేయబడివుంది. ఒక వేళ యిందుదాగిందేమో. [మూతనెత్తబోయి] ఏమిటిసిత్రం మూత రాదు తాళములేని యీపెట్టె యేలాపడ్డదో? [తీయుటకు బ్రయత్నించి] అబ్బో! ఎంతతంటాలుపడ్డాగాకుంది. ఇదేం కొంప మునుగుతుందో. వళ్ళువొణుకుతూవుంది. ఈసంగతి రాజుకు తెలిసి దంటే నన్ను బతకనియ్యడు. [వీడితలుపుదీసి] ఓరీ! ఎవడురా!

నేన—[పు]వేళించి ఏమిసెలవు

నారా—సెలవేమిటరా. కొంపమునిగింది. కరణీకుడిభార్య యీపెట్టె లో నక్కింది. పెట్టె మూతరావడంలేదు. నచ్చిపోతుందేమో మార్గవేమిటి?

నేన—పెట్టెమూత రాకపోవడం యేమిటి. (పెట్టెతీయుటకు బ్రయత్నించి) ఇది చాలా చిత్రంగా వుంది. అవిడకు మీయండివ్వము లేక యిట్లు జేసినది.

నారా—ఓరీ! నాశరీరము వొడుకుతూవుంది. కరణీకుడువచ్చి నాభార్య యేదంటే యేనయిందని సెప్పను. ఈవని యెందుకు చేశాను. లేని పోనిది తెచ్చిపెట్టుకొన్నాను. (ఇంచుక యూరకుండి) మనమీలా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటే కొంపమీదకు వస్తుంది. కాబట్టి యిద్దరినా ఖలంను తీసికొని వచ్చి, యీపెట్టి బ్రద్దలు కొటించాలి. అప్పుడు గూడా సాధ్యం కాకపోతే, మనదొడ్లోవున్న పాకలోపెట్టించి పాకకు నివ్వంటిద్దాం. కరణీకుడువచ్చి అడిగితే బత్తం తీసికొని వెళ్ళింది. తరువాతసంగతి మాకు తెలియదని చెప్పడామురా ఆలోచిస్తే లాబం లేదు.

(నిష్క్రమింతురు)

రంగము:— (నారాయణశెట్టి గదియందు బ్రవేశము)

నారా—(తనలో) కుడిచి కూర్చుండలేక కొంపమీదకు తెచ్చిపెట్టుకున్నాను. ఎన్నడు పుట్టని బుద్ధి నాకు పుట్టింది- ఆ కరణీకుడి బార్య యీ పెట్టెలోవుండి యివతలకు రాకు. డావుండి. పెట్టె యెంతమంది బద్దలు గొట్టినను కాస్తలయినా పగలలేదు. దొడ్లో పాకలో బెట్టి నిష్పంటించినా పాక తగలబడిపోయింది గాని పెట్టెయెప్పటిమీసనరుగానేయుంది. ఆ కరణీకుడువచ్చి అడిగితే మాకు తెలియదని చెప్పినాను. ఇప్పుడీ పెట్టెను యేమి సెయ్యను- నాయింట్లో యెన్నాళ్ళని వుంచుకోను- ఈసంగతిగాజుకు తెలిసిందంటే తలతీశేస్తాడు. (ఆలోచించి) ఇంక మరో ఆలోచనలేకుండా దీనిని సముద్రములో అర్థరాత్రిపట్టించుకొనివెళ్ళి పారవేయిస్తాను. అదే మంచిదారి.

జయ—(పెట్టెలోతనలో) పరమేశ్వరి యనుగ్రహమున, నీపెట్టెమూత, దెలుచుట శక్యరికిని శక్తిలేకయుండెను. తునకీతమ దీనిని వగ్గిపెహూత్రము పాలుంజేసినను నాకావంతయు ముప్పు ఘటిల్లలేదు. ఇప్పుడీతడు నన్ను సముద్రమునఁ బాటవేయించుటకుఁ దలంచుచున్నాఁడు. కావున నుపాయముచేత నేనీతని నాయుద్యమమునుండి మరలించవలెను. (ప్రకాశముగా నెట్లనుద్దేశించి) పెట్టీ! ఇంతవరకును నీవు నాయెచలజేసిన ప్రియత్నములన్నియు విఫలములైనవి- ఇంక సముద్రమున బడవైచినను దడవదు. చెడలంటును. నీవేల వృథాశ్రమ వహింతువు. నాకొక వ్రేలముగలదు- అది యారుమాసములకుఁ బూర్తియగును. తరువాత నీపెట్టె దీనంతట నిదియే తెఱచుకొనును. అంతవఱకును నీవు సన్నిందే యుంచి జాగరూకతతో సరయుచుండుము.

నారా—[తనలో] ఏమి ఈ యాశ్చర్యము. ఆరుమాసములవఱకు నిందున్న ఈమె యన్నమదినక నీరుద్రావక యెట్టాబ్రతుకుతుంది.

ఈమెకొక ప్రతిమున్నదట ఆవ్రతమైనతరువాత నీమె బయలుపడు నట. అప్పుడు నాకోరికతీరుస్తుందికావ్రాను. కాబట్టి నేను దీనిని సముద్రంలో బాటవేయించక నాయుంటనేపుంది భద్రంగా కాపాడు తూపుంటాను. నేను రహస్యంగా పుచ్చుతాను. ఎవరిని దెలియదు. (ప్రకాశముగా) నీవు చెప్పనట్లే చేస్తాను. (ప్రకాశముగా) చూడు పిల్లా - నీవ్రతనమయింది అయినతరువాత మనమాట ఒకటికావాలి సుమా.

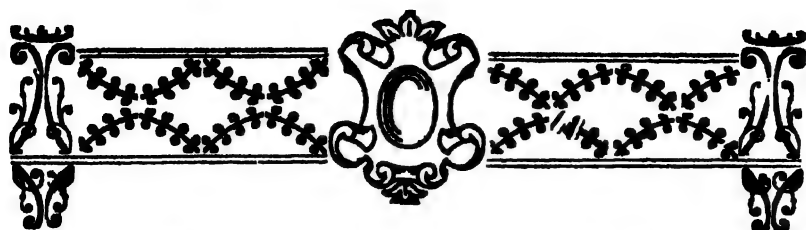
జయ—(దైవము నుద్దేశించి)

సీ! అత్తేళు సేవకు • నతిదూరమై వైశ్యుచే
జక్కి యీపెట్టె • శరీరాను
వ్రతమొందు గలదంచ • పాయంబు రాకుండ
నరసి రక్షింప బొం • కాడినాను
గాన నాయందు స • త్కృత బూనుచు నాడు
జీవితేళుని వేగ • జిర్ణుమయ్య
యంత వర్జంతము • నాకలి దప్పలు
గలుగ కుండెడి రీతి • సలుపుమయ్య
తే! గీ! నిన్న నిరతంబు మదినమ్మి • యున్న నాడు
ప్రీతిగాధున కెట్టి యా • పదయుగల్గ
కుండ నరసి రక్షింపుమా • కూర్చితోడ
దీన మందార శ్రీపార్వ • తీ కళత్ర ।

నారా—(తనలో) ఈమెచెప్పినట్లు చేస్తాను.

[నిష్క్రమించును.]

ఇది తృతీయాంకము.

చీపు రూ ర వణ్ణ

చ తు ర్థాం క ము.

రం గ ము :—

(సెలయేటియొడ్డు - ప్రవేశము:— ఇద్దరుకుమారులను చెటి
యొక చంకనుబెట్టుకొని - పునూరపుడు ప్రవేశము- అను (15)

పునూ—అహ! రాజ్యమంతయు గోలుపోయినను, విచారమందక
భార్యపుత్రులు వెంటనుండి కదా యని సంతసించుచు గలిచేర
ణంబునఁ గూలిజేసికొని జీవించుచున్నను - నద్దైర్యమందక యెప్పటి
కైన శుభదినంబులు వచ్చుననితలంచి, పరమేశ్వరుని నమ్మియుండ-
దుదకు నాకీగతిపట్టినది. భత్యము దెచ్చుటకా వై శ్యునిగృహమున
కరిగిన నాభార్య రాకపోవుటయేమి! ఆమె యుదంతము వారి
నడుగగా, మాకు దెలియదనిరి- హా! రమణీమణి! జయప్రదా!
అను (15)

సీ! మోహంబు నాపైనఁ , బూని, నృపాలకురీ
వీక్షింప నన్ను వ , రించినాపు
నను బాయగాలేక , నాసేవలనుగోరి
వసులకు నావెంట , వచ్చినాపు
నీదివ్య సేవయే , నిఖిల సౌపవలంచు
గడు ముదంబున నాకు , నుడివినాపు

చిత్తమందున బెంగ • తేరనీకుండంగ

ధైర్యంబు వదియించి • తనరినాపు

తే.గీ. నానుఖమె నీనుఖమని మ • నంబునందు

దలచి నాతోడ నిరలెంబు • మెలగినాపు

యువిడ ! యిప్పుడెచ్చోట నీ • పున్నదాన

వకట ! ననుబాయదగునె నీ • కమలచరిత !

అయ్యో ! కాంతా ! నన్ను విడచి నీవెందు బోయితివి. ఇట్టికష్టములు పడజాలక బ్రదుకుపైరోసి ప్రాణముల బాసితివా ! “నాధా ! ఎన్ని యిక్కట్లు వచ్చినను, మిన్ను విడిగి పైబడినను- నిన్నడబాయనని నీవు చెప్పిన పలుకులు మఱచిపోయితివా”! ఏక్రూరుని చేతికినైన జిక్కినా కై పరితపించుచుంటివా ! నీయుదంతము నాకెల్లు తెలియును. అక్కటా ! ఈకుమారులను నేనేమి సేయగలను- వీరిని నేనెల్లు సాకుదును, ధనమదాంధుడైన యావైశ్యుడు నీకే యపాయమైన గూర్చియుండరుగదా ! నీకే పురమంతయు గాలించితిని- నీబాడ యెచ్చటను గానబడ దయ్యెను- (కుమారు లేడ్చుటవిని) నాయనా !

తే.గీ. ఏడువకు నేనువకు నీవు • నేడ్వబోకు

నిన్నురక్షించు చుండెడు • నీదుతల్లి

నిన్ను విడిచి యెటకో చన • నేడు కుట్ట

దేవుడే నీకు నాకును • దిక్కుసుమ్మ !

(రెండవకుమారునిఁ జూచి)

తే.గీ. చంద్రబింబంబు హరియింపఁ • జాలునీదు

మోము కడువాడియొండెను • ముద్దుకుట్ట

యొండసోకిన కతమున • నిప్పుడకట

యేమిసేయుదు నింక నా • కేదితెరువు.

కుమారులారా ! మీయాకలి నేనెట్లుతీతున్నాను. (ఇంచుకయూరకుండి) నేనీరీతిని జింతించుచున్నందువలనఁ బ్రయోజన మేమియులేదు. నేను నెప్పుదిగా నీప్రవాహమునుదాటి యావలచున్న పల్లెజేకొందుగాక. ఈయిదిపురికుమారులతోడను. నీమూటతోడను నొక్కసారిగ ప్రవాహమునుదాటి పోవుటకష్టము గావున ముందుగ నీమూట నావల గట్టునబెట్టివచ్చి యొక్కొకనినే యావలకుఁ జేర్చెదగాక ! నేను మరల వచ్చులోపుగ నీబాలురు ప్రవాహములోనికి దిగుదురేమో ! ఈసృష్టము క్రిందనున్న తీగకు వీరిని గట్టెదగాక.

(యేటియొడ్డుననున్న పృథ్విముక్తింద తీగలకు కుమారులను గట్టి తండ్రలాగా ! నీమూట నావల గట్టునబెట్టినచ్చి మిమ్ముదీనుకొని పోవుదును. (ప్రవాహము దిగి కొంత దూరమదిగి) అయ్యో ! ఏమిది ! ఈ ప్రవాహము లోశుగనున్నది. అందుటలేదు. కాళ్లు తేలిపోవుచున్నది. అక్కటా ! కొట్టుకొనిపోవుచున్నాను. అయ్యో ! కుమారులు ! తనయులారా ! మీకింక నెవ్వరుదిక్కు--[ప్రవాహమునఁగొట్టుకొని పోవుచు సిమ్మమీచును)

[గొల్ల - చెంగి - పోవేళించును)

చెంగి—(తనలో) అబ్బా ! ఎండనేడిమి చాల యధికముగానున్నది. ఆ చెట్టు నీడను కొంచెము విశ్రమించి యింటికి వెళ్ళుచును.

హా ! నాయనా ! (కుమారులు ఏడ్చుటవిని) ఏమిది! పసికూనల ఏడ్చు వినవచ్చుచున్నది. (ఇంచుకనడచి) ఇదేమివంత ! ఈబిడ్డలెవరో కదా ! ఈతీగకు యెవ్వరో కట్టివేసినారు. అయ్యో ! వీరికెవ్వరును దిక్కులేరుకాబోలు ! బిడ్డలులేని నాకు భగవంతుడీ కుమారులను బ్రసాదించినాడు. నేను పూర్వజన్మములో గొంతపుణ్యముచేసి యున్నాను. వీరి నింటికి దీనుకొనిపోయి పెంచుకొందునుగాక !

(తీగకుకట్టబడియున్న కుమాకులను విప్పి)

ఆహా ! ఎమిమొగములు సూర్యచంద్రులవలె నున్నారు. నాపుణ్యమున వీరు దొరికినారు.

కుమా—మానాయన యేడి !

చెంగి—(తనలో) వీరితోండి వీరి! దూరమైనాడు కాబోలు. (ప్రకాశముగా) బిడ్డలారా ! మీకు భయములేదు రండు. మీకు బువ్వ బెట్టెదను, (కుమారులతో నిష్క్రమించును)

—:0:—

రండుము :—

[దేవపుర ప్రాంతారణ్యభూమి—ప్రవేశము].

గొల్లవానిశేషముతో పురూరపుడు ప్రవేశించును అను (16).
పురూ—హా ! పరమేశ్వరా ! నాకెట్టి సిలుగుల గల్పించుచుంటివి. నేను నీయెడలజేసిన మహాపరాధమేమియున్నది. గాఢ్య శ్రీలనుబాయజేసితివి. నతినెడగాపితివి. పుత్రులను దూరముగజేసిదిక్కులేనివారిగ మోహితివి. ఆప్రవాహమున గొట్టుకొనిపోవుచుండ, ఆప్రాంతమున నున్న గొల్లలు నాయెడల గరుణామయులైనన్న సీరములచుండి లైటకుదీసి రక్షించిరి. రక్షించుటయే గదు. నొజ్జలను గాయుచుండు మనియు, నన్న వస్త్రములనిచ్చి సాకెదమని చెప్పి యల్లు నేయుచుండిరి. హా ! దేవా !

నీ సకల సామంత రా ధన్య చూడామణు

లరిగావులై గొల్వొనలరినాడ

ఇలలోన నాకును నెదురేమి లేకుండ

ఘనచక్రవర్తిగాఁ దనరినాడ

వరరాజులకు గుండ బల్లెమై సతతంబు

భూరి శౌర్యంబునఁ బాలించినాడ

పాకారి మించిన భాగ్య భోగములతో

వేడ్కమీఱగ నెప్పు వెలసినాడ

తే! గీ! అక్కటా! నేటికీరీతి • నన్ని విడచి
 నాదు- సలిసుతులను విడ • నాడినాడ
 తుదకు గొత్తైల కాపరి • పదమునంది
 భువిని నీచ జీవమును • బొందినాడ !

హా! జయప్రదా! నామూలమున గదా నీవట్టి కష్టముల బొందవలసి వచ్చినది. రాజ్యమువిడిచి నేనరణ్యములకు వచ్చునప్పుడు నా వెంట రావలదనియూ, బిడ్డలతోగూడ నీపుట్టినింటికడకు బొమ్మనియు నెంత చెప్పినను వినక నావెంటవచ్చి యిట్లయితివికదా! నేనుచెప్పినట్లు నీవు చేసియుంటివేని యిట్టి యిక్కట్లను బొందియుండివుకదా! హా! నారీమణీ! రాజాధిరాజు- చక్రవర్తి భుజబలపరాక్రమ శౌర్యవిరాజితుఁడు- అనితలంచి, యీ పురూరపుని బండ్లియాడిసందులకు నీవందుచున్న సాఖ్యమిదికదా! అగర్భశ్రీమంతుకాలపును, రాజపుత్రికపును, సాధ్వీమణివియునగు నిన్ను సామాన్య నీచకులాంగనవలె, భత్యము తెచ్చుటకై పంపిన పాకము నన్ను గట్టికుడువక మానునా? అయ్యో! సలిమణీ! నీవెచ్చట నున్నావు- ఎట్టికడగఁడ గుందుచున్నావు- నాకెట్టినంకటములు ప్రాప్తించినను నీవును, కుమారులును నాప్రక్కనుండుట చే వానిని మఱచి యీవందముతోడనే యుంటిని. ఇకనేనిప్పు డవ్వరిని జూచుకొని ధైర్యము మనంబున బాదకొప్పునును- నిన్నావిధిబాసితిని. కుమారుల నట్లు విడిచితిని- ఒకరి నొగతి యొకరికి తెలియదయ్యె- నీ నిప్పుడేమి చేయుదును.

నీ! రాజాధిరాజునై • రహిమించు నేనిపు
 కూడు గుడ్డలకు నై • గొల్లనైతి
 మేలుగా పట్టు శా • లీలను, మెయిదాల్పు
 నేనిపు గొంగళి • బూనినాను
 కరమందు నిరతంబు • ఖడ్గమూనెడు నేను
 వెదురుకట్టను బూని • వెలసినాను

మందిరా రామ సీ , మల వెలసెడి నేను
 భీకరాటపులలో , వెలసినాను
 తే! గీ! ఆలబిడ్డలతోడ సా • భృంబులందు
 నేను, దిక్కులే కీరీతి • నగడినాను
 కాలమొక్కరీతి గడువ • గా దరింబె
 యెట్టివారికి నైనను • నెంచిచూడ !

అయ్యో! నాపుత్రులెచ్చట నున్నవారో! వారికేమి గతియో!
 ఆనెలయేటి యొడ్డున - నావృక్షముక్రింద తీగెకు గట్టివచ్చితిని- ఏమృ
 క్కడి మృగమైన మెక్కెనేమో! అక్కటా! నేనెంతపాపపు జన్మమెత్తి
 తిని- భగవంతా! ఆలబిడ్డల నావిధిని కడగండ్లముందిన యాదుర్మతుని
 ఈకఠినచిత్తుని బ్రతికించితి వేల! ఓహో! నావాయువులారా! నాశరీరమునుం
 డి మీరేల లేచిపోవకయున్నారు! ఓభూమ్యాకాశములారా! నన్నేల
 మీరు నలిపివేయరు- ఓదేవతలారా! నన్నుజంపి వేయుడు- భార్య
 పుత్రులనుబాసి దిక్కులేకయున్న యాపురూరపుని జీవితము వ్యర్థము-

[నూర్చిలును]

[కలిపవేశము]

కలి—(తనలో) ఈపురూరపునకు గల్పించవలసిన కడగండ్లన్నియు గల్పిం
 చుచుంటిని భార్యకును భర్తకును దూరముజేసితిని- ; బిడ్డలనెడబాపి
 తిని- ఈతనికిట్టి నిచస్థితి గూర్చితిని- ఇంకను సీతని ద్రిప్పలుబెట్టి వల
 యును- జయపురాధీశుని యతఃపురమునకు నిరువురు చోరులను
 గల్పించి పంపి రత్నాభరణంబులుండు పేటికను దెప్పించితినిగాదా!
 యీపేటిక సీతనియొద్దఁ బెట్టి నేనేగెడగాక-

[వస్తువుల పెట్టెను - పురూరపునిముందుబెట్టి నిష్క్రమించును].

[ఇరువురు రక్షకభటులు ప్రవేశింతురు].

మొ.రక్ష—ఏమిరా! మనకీ కర్మమొక్కడినుండి దాపరించినది. ఎన్న
 డను రాజమందిరములో దొంగతనము విని కని యుండలేదు-అంతః

పురములోనికి చోరులెట్లు జొచ్చిరి- ఆభరణముల పెట్టె నెట్లుతప్పరింపఁ గలిగి.

రెం.రత్న—ఇదియంతయు నాకు మాయగా నున్నది. ఏమైననుమనము వెదకి చోరులను బట్టుకొనలేకపోయినచో మననోట్లోమన్నే- నా ఖరీకి నీళ్ళువదలుకొన వలసినదే. (ఇగచుక నడచి) వీడెవడు ఈచెట్టుక్రింద పరుండి యున్నాడు. (నగిపించి పరికించి) ఓహో! వెదకబోయిన తీగ పాదములకు దగిలెనన్నట్లు మనకు వీడిక్కడనే కనిపించినాడు- ఇదిగో! వీని ప్రక్కను పెట్టెగూడ నున్నది. వీడేచోరుడు- (పెట్టెను బట్టుకొని పురూరవుని జూచి) ఇకలే. (చేతితోకొట్టి లేపుదుగు)

పురూ—ఎవరయ్యా! మీరు! నాఅవస్థలో నేనుగడి యేడుస్తూ పడుకొని యుండగా మేల్కొలిపెదరు-

మొ.ర—నావకాశముగా నిద్ర పోవచ్చునులే- నిగ్భయముగా పడుకొన్నావు?

పురూ—(లేచి) మీరెవ్వరు?

రెం.ర—మేము రాజ భటులము.

పురూ—అయిన. నాతో మీకేమి పనియున్నది?

మొ.ర—నిన్ను దోడ్కొనిపోవుటకు వచ్చినాము.

పురూ—ఎక్కడికి?

రెం.ర—చెఱసాలకు

పురూ—ఎందుకు?

మొ.ర—శైలియనట్లుమాట్లాడెద నేమి! రాజాంతఃపురములోని నగలపెట్టెను తీసికొనివచ్చి, లింగముమ్రుంగిన పూజారివలె నిక్కడ పడుకొని యున్నంతమాత్రమున దప్పుననుకొంటివా యేమి? ఈపెట్టె యెక్కడిది?

పురూ—అయ్యా! ఇదియేమి చోద్యము, నేను గొత్తెలగాను గొల్లవాడను- ఆటబిడ్డలకు దూరమై యిచ్చట నేడ్చుచు బండితిని- ఏ

పాపమొరుగను. ఈపెట్టె యిక్కడకెట్లు వచ్చినదో నాకు తెలియదు.
 'మొర—నీపేరెవరు ?

పురూ—మాధవుడు.

రెం-ర—మనకప్పుడీ సంగతులన్నియు నేని! వీనిని బెట్టెతో దీసికొనిపోయి
 రాజుగారి సన్నిధిని బెట్టెదము. తరువాత విషయము వారే యా
 లోచించెదరు. (పురూరపునిజూచి) పద.

పురూ—(తనలో) హా ! ఎట్టి దుర్గతి కలిగించుచుంటివి భగవంతా.

తే. గీ. నాతి నారీతి నడబాపి * నావు ; సుతుల
 నెటకో పంపించినావు, నా * కిట్టి నీచ
 పదవి గూర్చుటే గాక, ప్ర * పంచమెల్ల
 నవ్వ దస్కరుం డనిపించి * నావు భరిర!

(అందఱు నిష్క్రమింతురు)

రంగము—కారాగృహము

[పురూరపుడు - ప్రవేశము]

పురూ—[తనలో] ఆహా ! కానినై పరీక్ష్యమునకు 'నేనేనుని వగతును'
 ఇది యంతయు గలివాయగా నున్నది. అలుబిడ్డల నెడబాసి యిట్టి
 నీచస్థితి యందున్నందులకే వగతునా ? అకారణముగ రాజాంతః
 పుర చొర్యము నామెడకు జట్టకొని యీకారాగృహమందా బడి
 నందుకే వగతునా ? ఆబ్రహ్మకృత్యమాలన్నియు సద్భూతములేకదా!
 సప్తదీపసముద్ర ముదిత మహీచక్రంబు బరిపాలించు నేను-మహేం
 ద్రవై భవంబును బురిడించు సౌఖ్యభోగములలో దులదూగిన నేను-
 సంగరమున శత్రురాజుల కంతప్రదేశములయందు ఖరాసిని నాట్య
 మాడించిన నేను- అక్కటా ! చెఱసాలయందా యుండుట. హా !
 తస్మిమణి ! జయప్రదా ! చక్రవర్తియని సంతసించి నీవు వివాహ
 మాడిన పురూరపుడెట్టి స్థితియందున్నాడో చూడము. హా ! పుత్రు

లారా! మీరు నాగర్భవానమున జన్మింపక యేనిరుపేదవాని గర్భముననో జనించియున్నచో నిట్టి యగచాట్లను బొందక యుండుదుకదా! ఇప్పుడు మీరెందున్నారు? ఎవ్వరు రక్షించుచున్నారు! మిమ్ములను నేనీజన్మమున మరల జూడగల్గుదునా? హా! జయప్రదా! సామ్రాజ్య పూణిమా చంద్రమండలమును ధిక్కరించు నీముఖమును నేను వీక్షింపగలనా? నేనట్టి భాగ్యమును నోచికొని యుంటినా? హా! విరించీ! పురూరవుని నిట్టి నీచునిగా బరిణమింపఁ జేసితివే! హా! ప్రియవధూమణీ! విశాలనగర రాజపుత్రీ! జయవృధా! హా! కుమారులారా! [మూర్ఛిల్లును].

[తెరవాలును.]

రంగము—[జయంతుని కొలువుకూటము. (వశేషము)]

జయంతుడు, మంత్రి, న్యాయవాదులు ప్రవేశము.

జయం—మంత్రి! అంతఃపురమున బ్రవేశించి యాభరణముల పేటికను హరించిన తస్కరుడు పట్టుబడినాడట వానిం వినిపింపుము. విచారితము.

మంత్రి—[సేవకునిజూచి] సేవకా! నీవేగి యాబంధింపఁబడిన చోరుని నిటకు దోడ్కొని రమ్మని కారాగృహ రక్షకునితో మాయాజ్ఞగా దెలుపుము.

సేవ—[చిత్తము] నిష్క్రమించి వెంటనే బ్రవేశించును

[భటులు- పురూరవుని దోడ్కొనివత్తురు]

సేవ—మహారాజా! ఇటుగో చోరుడు.

జయం—(పురూరవునిజూచి) ఓరీ! మాయతఃపురము బ్రవేశించి నగలపెట్టెను హరించినది నీవేనా?

పురూ—రాజేంద్రా! నేను దొంగతనముచేయనిదే చేసితినిని యెట్లుజెప్పుదును?

జయం—నీవు దొంగతనము చేయనేలేదా;

పురూ—నేనేమి చెప్పిన మీదట నమ్ముదురు-

జయ—చెప్పదలచుకొన్నది చెప్పుము

పురూ—నేను తనకరుడనుగాను-

జయ—నీ వెవ్వరవు?

పురూ—నేనొక గొల్లవానిదగ్గిట గొట్టెలగాచుట్టకై పొట్టకొఱకు జేరితిని

జయ—[తనలో] ఈతనివాక్యములయందు వృదుత్వము గనిపించు చుండుటయేగాక, ముఖమునందొకవిధమైన తేజము విరాజిల్లుచున్నది. ఈతడు తనకరుడై యుండునా లేదా యను సందియము వొడముచున్నది-

న్యాయవాది—నీయొద్దకు నగలపెట్టె యెట్లువచ్చినది?

పురూ—నేను చెప్పఁజాలను. నేను నిదురించిలేచితిని. నిద్రకుఞ్జోపక పూర్వ మేమియునులేదు. ఎవ్వరో భటులువచ్చి నన్ను మేల్కొలిపిరి. ఈపెట్టె నాయొద్దనున్నదని నన్ను బుధించి తీసికొనివచ్చిరి-

జయ—మంత్రి! ఈతనివిషయము నాకేమియు దోచకయున్నది. ఇతడే దోషియని నిరూపించుటకు నామనంజేలకో సమ్మతించకయున్నది.

న్యాయ—రాజేంద్రా! అట్లుతలంపరాదు. చోరులు తప్పించుకొనుటక తానునేక విచిత్రగతులను మాటలాడెదరు. అంతమాత్రముచేత నిర్దోషియనరాదు. మీకు తనకరుడుగాకపోయినచో నగలపెట్టె వీనికడ కెట్లువచ్చును. కావున వీని నవశ్యము శిక్షింపవలయును.

మంత్రి—ఆమాట నిశ్చయమే.

జయ—అట్లయిన వీనికిదగిన శిక్షయేదీ?

న్యాయ—తనకరుని వధింపవలసినదని శాస్త్రమునందుఁ జెప్పబడి యున్నది. కాని మనమితనికి గరపాదఖండనశిక్ష విధింపము.

జయ—ఓరీ! భటులారా! ఈతని వధ్యభూమికిఁ గొనిపోయి కరపాద ముల ఖండింపుడు. పొండు.

భటు—చిత్తము.

[భటులు పురూరవుని దీసికొనిపోవుదురు.]

జయం—మంత్రి! నేటికి సభజాలింతము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

రంగము:—వధ్యభూమి- పురూరపుడు, భటులుగోవేశము]

పురూ—హా! దైవమా!

ఉ! రాజులు భక్తికొల్పగ ధ • రావలయుంబలుంబు కీర్తి వి
భ్రాజితలీలనేలు నృప • వద్యుని నీగతిజేయగల్గి యా
తేజ మడంచినాపుగద • తీరెన నీదగుకోర్కె; భద్రసం
యోజకుడన్నమాటకది • యొప్పున నీయెడ లోకనాయకా!

భగవంతా! ఇప్పుడు నిన్ను నిందించినంగువలసమాత్రము ప్రయో
జన మేమియున్నది. పెట్టవలసిన కడగండ్లబెట్టినావు. ఒకరిదారి
యొకరికి దెలియకుండ నాలుబిడ్డలకును నాకును నెడబాపినావు.
నీచులసేవ జేయించినావు. తుదకు చోడనిగాగూడఁజేసి, కరపాద
ఖండనశిక్షగూడ జేయించినావు.

భటు—మొ—ఏమిటి! ఆలోచించుచున్నావు. నమ్మిదిగా మాకన్నులకు
గంతలుగట్టి యానలకు దాటిపోవలయుననియాయేమి?

పురూ—నేను మీచేతులలోనుండగా నేనెక్కడికిపోగలను. అదియును
గాక నేను వాప్రాణములపై నాన వహించినవాడనుగాను.

భటు—రెం—అందుకనే రాజుగారియింట దొంగతనముచేసినావు. ఓరీ!
ఇంతమంది రక్షకభటులుండగా నీవు లోపకెల్లు బ్రవేశింపగలిగితివి.
రాజుగారి శయనమందిరముననున్న యా నగలపెట్టె నెట్లు గొని
రాగలిగితివి? నీవు సామాన్యపుదొంగపుకావు. దొంగలకు గురు
డవు. గజదొంగవు. నీ తెలివికిమాత్రము మేము సంకోషించినాము.

పురూ—క్షుకభటులారా! ఏల యాయనవసరమైనమాటలు,

భటు—టయీ! మేముగూడ నిక్కడజాగు నేయరాదు. నీవుసిద్ధముగ నుండుము.

పురూ—భటులారా! సిద్ధముగనుండుట కేమికావలయును. కరపాద ఖండనానంతరమునఁ బ్రాణములుపోవుట సత్యము. దగ్గిర నెవ్వరైన యాలుబిడ్డలుండిరిగనుకనా! వారికేమయినా చెప్పిపోవుటకు ఈసమయమున నాకు భగవంతుడే తోడ్పడవలయును.

భటు—ఇంతవఱకును వచ్చిపదిదప్ప నింకను భగవంతు డెక్కడనీకు సహాయము నేయగలఁడు. అయినను నీయిష్టదైవమును మనసారాధ్యునిఁ గొనుము.

పురూ—[భగవంతుని నుద్దేశించి]

మ! ధనికుఁ బేదగ బేదఁ ధనికుగా • ధన్యైకసంవేద్యుడు
రజఃగాదురజు ధర్మమూర్తిగను న • శ్రాంతంబుగావించుచు
ఘనుఁడౌగారడివానిలీ! భళి! లో • కంబేలుచున్నావు, నీ
మన మెచ్చార్చు గనంగశక్తులు సుధ • స్థాభోధిచంద్రోదయా

శా! ఈపద్మాలుగు లోకజాలములకు • ఎవ్వడభీతుండు, నా
పాపధ్వంసుని నిన్ను వేడికొనెడ • బల్కుగు సినత్కథా
లాపంబుల్ శృతులానపించును నమ • ల్లానంబు సంధిల్లగా
నావైసత్కృతవఁబూనిబోవుము జగ • న్నాథా! రమానాయకా

మ! నియువంబైన దదర్శయెన మనజల్ • నిత్యంబు నీనామము
శ్రముబేర్కొన్న సవాస్రకోటి భవశృ • త్పాపంబులంబాసి వే
గమె ప్రాపింతురు నీకటాక్షగరిమ • గైవల్యమౌవారు శ్రీ)
రమణ! దీనజనావనారక కుల వ • ర్యా! రామ! సీతాపతీ!

భటు—నీదైవప్రార్థన పూర్తియైనదా?

పురూ—అయినది. ఇక మీరని మీరు చేసికొని వెడలనచ్చును.

భటు — (పురూరపుని వండబెట్టుదురు)

పురూ—హా ! దీనరత్నామణి ! నీపాద సేవతప్ప నన్యమెఱుంగక నిరంతరము ధర్మసంభుడనై యున్న నన్ను రక్షింపఁజాలవా ? కావరావా? బోవ లేవా!

భటు — సిద్ధముగనుంటినా?

పురూ— ఆ-

(భటులు-పురూరపుని కరపాదములు ఖండింతురు)

పురూ—హా! దైవమా!

భటు—ఓయీ! ఇకమేము పోవుచున్నాము నీవుదొంగతనము జేసితివో లేదో భగవంతుసకుఁ డెలియును, రాజకాననము మేము చెల్లించవలయును గాన నీకిట్లు జేసితిమి మమ్ముమాత్రము దూషింపవలదు.

పురూ—భటులారా! నాకర్మమునకు మీరేమిచేసితిరి.

[భటులు నిష్క్రమింతురు]

పురూ—అక్కటా! ఇప్పుడు నేనేమి చేయుదును- ఎక్కడికి పోవుదును పాదములు లేని నేనెట్లనడవగలను? ఇట్టి స్థితిలో నున్న నన్నెవ్వరాదరింతురు- భగవంతా! నీకునాయుడు గగుణలేకపోయెను కదా! నన్నిట్టి దిక్కుమాలిన పక్షివలె జేసితివే అయ్యో! మొండిశరీరముతో నేను బ్రదికిన లాభమేమి! ఇంతికన్న శరీరముననుండు ప్రాణనాయువులు లేచిపోయినచో నేనెందులకు లేకుండెడిది!

మ॥ హరినీ నే శరణంబటంచు మదిలో , నాహ్లాదమున్ బొంది, నీ చనికాంభోజము లాశ్రయింపగను నీ , చందంబునన్ నన్నునుగంగరుణన్ జూడకయుంట న్యాయమగునే , గాపాడవే బోవవే శరణంబెవ్వరు లేరు దీనజనర , యా! దేవా! లక్ష్మీవతి!

[ఆకాశమున]

ఓపురూరవా! నీవు విచారింపవలదు కలిప్రేరణాబున నీ విట్టి
కాధలను బొందుచున్నావు విధికృతమును నెవ్వరును దప్పింప జాలరు-
నీయాలు బిడ్డలు కొండొక ప్రదేశమున సుఖముగ నే యున్నారని వారిని
నీవు త్వరలో జూడ గలవు. నీకు గరచరణంబులుగూడ గలుగును తుభ
దినములు సమీపించుచున్నవి నాకరుణచే నీకాకలి దప్పలుండవు.

పురూ—భగవతియగు దుగ్గాదేవి నాయందుగనుగొంది యిట్లు పలుకు
చున్నది నాయాలు బిడ్డలు సుఖముగా నున్నారట ఎక్కడనున్న సం
గతి మాత్రము తెలుపలేదు తెలుపునుగాక ! కరచరణ హీనుండ
నగు నేవక్కడ కెట్లు జోవగలుగుదును-

[దేశికస్టోత్ర ప్రవేశించును]

దేశి—(పురూరపువజాది) పాదమితడేశాజ్ఞలు రాజగారి మందిరమున
దొంగతనము చేసెనని శిక్షింపఁబడినవాడు పరికించి ఈతనిముఖ
మున నదియొక విధమైన యద్వితీయమగు క్షేదము కనిపించుచుం
డుటయేగాక ! ఉత్తమకుల సంభూతుడనికూడ తోచుచున్నది-
సమీపించి విచారింపదగాక (సమీపించి) ఓయీ! నీవేనా చోరు
డవని రాజదండనకుఁ బాత్రుడవైనవాడవు.

పురూ—అట్టి నిర్భాగ్యుడను నేనే!

దేశి—నీముఖముఁజూచిన దొంగతనముచేసియుండువని నేను తలంప
జాలను. సత్కులప్రసూతుడవై కాలగతి నిట్టి దుర్దశబొందితివని
నాకు సంశయముగనున్నది. నీయుదంతము విననగునేని యెఱిఁ
గింపుము.

పురూ—ఆర్యా మీరెవ్వరు?

దేశి—మేము వైశ్యులము. నేనీపురమునందే నివసించుచుండును. నన్ను
దేశికస్టోత్రయందురు.

పురూ—ఆర్యా! నేనిప్పుడేమియు జెప్పజాలను. నేనెప్పుడైన నేమి-

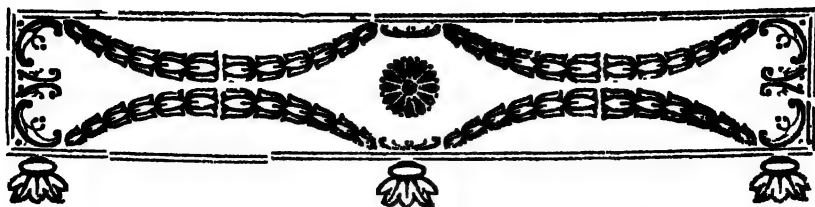
ప్రస్తుతమిట్టి దుడకవాటిల్లినది. ఇదియంతయు నాపురాకృత కర్మము.

జేశి---నరే నీవు విచారింపవలదు. చీకటికొన్నిదినములు. వెన్నెల కొన్ని దినములు. కష్టములెప్పుడును నిల్లుగట్టుకొని కాపురముచేయవు. నీవు విచారింపక నాగృహంబునకు రమ్ము. నీకు వలసినయుప చారము నాసేవకులు సేయుదుకు. నిన్ను జూచిన నాకదియొకవిధ మైన యనురాగ ముదయించినది. సంతయింపవలదు. నిన్ను దోడ్కొనివచ్చుట కందలమిప్పుడే పంపెదను. [నిష్క్రమించును] పురూ--ఈతఁడెప్పుడో నాపాలిటికి భగవంతుడైనాడు. నేను నెమ్మదిగా జరిగిపోయి యావృక్షముక్రిందనుండునుగాక.

[నిష్క్రమించును.]

ఇది చతుర్థాంకము.

చేపు రూరవ

పంచమాంకము.

రంగము: మందిరమునఁ బుష్పవేణి ప్రవేశము.

బుష్ప—ఆహా! ఏమిది! ఇట్టిగానము శున్ను నేనెన్నడును వినియుండలేదు. సంగీతకళ మూర్తీభవించి యాపురుషుని నాశ్రయించినవిధము తోచుచున్నది. అనేకమంది రాజకుమారులనుజూచినను వాచిత్య మెవ్వరిని వరింపడయ్యె నేదామహానుభావు డెవ్వరో! అతని సంగీతము వినినయంతనే వాచిత్యము పారవశ్యమునందినది పారవశ్యము నందుటయేకాదు నాహృదయమాలనికి సంపూర్ణగజ్జిమనోరథ సిద్ధినందుటకు దొందరపడుచున్నది. కానిమ్ము అతని యదంతమార యుటకుఁ బ్రయత్నపడను బంపియూటినిగదా! [ఎదుటజూచి] అదిగో అనుకొన్నంతలోనే ప్రియంవద వచ్చుచున్నది.

ప్రియంవద—[ప్రవేశించును]

బుష్ప—సఖీ! ప్రియంవదా! నీవరిగిన సంగతియేమియునది?

ప్రియం—ఏముగను దూరపుకొండలు నునుపు.

బుష్ప—అట్లు బలుకుచుంటివేమి?

ప్రియ—ఏమున్నది! సంగీతపు చసయేగాని మతియేమియులేదు. నీవు భ్రమించినట్లే అంతటి మహాగాయకు డెవ్వతైయుందురాయని నేనుగూడ భ్రమించితిని. వెళ్ళిచూచునది! వాసనబయలుపడినది. అపురుషునిసంగతి జెప్పుటకు నాకే సిగ్గుగుచున్నది.

బుష్ప—రమణీ! సంశయించదవేమి! చెప్పము?

ప్రియం—మొన్న మనయంతఃపురమున నాభరణములపేటిక తస్కరించి, రాజుగారిచే గరపాదఖండనశిక్ష విధింపబడిన చోరుడే యిప్పుడు పాడినది. అతడు దేశికసెట్టిగృహమున నున్నాడు.

పుష్ప—పియంవదా! ఇదియంతయు నాశ్చర్యముగనున్నది. తస్కరున కేమి! అట్టి గానవిద్యాప్రవీణత యలవడుటేమి? నేను నమ్మజాల. అతఁడెవ్వడో యొక మహానీయుఁడుగానోపు. కారణాంతరముల నిట్టి యవస్థబొందియుండును. ఏమైనను నాచిత్తమారనినుండితిరుగదు. నే నాతనినే వివాహమాడవలయును. అతఁ డెవ్వడో యొక మహాపురుషుగాకయున్నచో, నిదివఱ కెందఱి రాజకుమారులను జెప్పినను, జలింపని నాచిత్త మేలచలింపవలయును.

ప్రియం—(ఎదుటఁజూచి) అమ్మా! మీ నాయనగారు కాబోలు నిట్లు వచ్చుచున్నాఁడు.

(జయంతుఁడు- ప్రవేశము)

పుష్ప—తండ్రీ! నమస్కారములు-

జయం—అఖిల శుభవాప్తిరస్తు. (అనీచుడై) అమ్మా! నీప్రీతిని వివాహవిషయమై ముచ్చటించినపుడెల్ల నేదియోసమాధానముజెప్పి కాలయాపనముసేయుచుంటివి. ఎంతకాలమని నేనూరకుండును.

గీ॥ పార్వతీనాథుని కృపచేతఁ • బడసినట్టి
నీకు దగురా కుమారునిక • దెచ్చివెండ్లి
జేసి, మోదంబునందంగఁ • జిత్తమండు
దలంచి యుండొగ నాకోర్కె • దలంచవేల

పుష్ప—తండ్రీ నేనేమి చేసితిని

జయం—నీమీద కోపముచేత నేను పలుకటలేదు-

తేగీ! రాజనందను లెందటో • రమణి ! నిన్ను
బరిణయంబాడ నెంచిరి • భానురముగ
వారిలో నేరినై వను • గోరి గొనక
యుంటి విందుకే కారణం • బో ! తలంప!

కుమారీమణి! అనేకమంది రాజకుమారుల చిత్ర పటముల దె
ప్పించి నీకుఁ జూపించితిని- పెక్కండు రాజకుమారులు నీ కుమారీమ
ణిని మాకొసంగుమని లేఖలంబంపియుండిరి- ఇదియంతయునీకుఁ జెప్పితిని
నీవెవ్వరిని వరించుటకు సమ్మతించవలెతిని- ఇందులకేమిసేయుదును- పో
నిమ్ము- నీయిచ్చవచ్చిన రాజకుమారుఁ డెవ్వరో చెప్పుము-
పుష్ప—తండ్రీ! నీవు నాకడకంపిన రాజకుమారుల చిత్రపటము లన్ని
యు దిలకించితిని- అది యేమిచోద్యమో నామనం బెవ్వరిపైనను
లగ్నముగాకయున్నది-

సీ! సరస సంగీత సాహిత్య • శాస్త్రములను
నవర భారతి యననుష్ఠా • నట్టివాని
బరిణయంబాడ నెంచితి • భావమూడు
నందియములేడు దీనికి • త్కృతిలేందా!

జయం—వెట్టిదానా! మనరాజ్యవశులలో నట్టివా డెందునులేడు- శౌ
ర్య ధైర్య గాంభీర్యగుణములే మన రాజులకు ధనము- ఎక్కడనో
గాని మనవారిని వివ్యవరింపడు- పోనిమ్ము నీవు చూచినవారిలో నె
వ్వడైన నట్టివాడున్నాడా ?

పుష్ప—ఉన్నచో నింతకుపూర్వమే వరించియుండును-

జయం—సరికదా! ఇప్పుడుచేయవలసిన పనియేమి?

పుష్ప—అట్టివానిని భతగా జేకొనుటయే-

జయం—అట్టివాడులేడని నీవు చెప్పియుంటివికదా !

పుష్ప—నీవు నాకడకంపిన చిత్రపటములలోమాత్రములేను-

జయం—పోనిమ్ము- ఎచ్చటనుండెనోచెప్పము- వానిందోడితెచ్చి నీకు
భర్తగాజేసెద-

పుష్ప-తండ్రి! నీసతవృక నేజెప్పువానికి నన్ను భార్యగాజేసెదవా?

జయం—అమ్మా! నావిషయమై నీపుసంశయించెదవేల? నేను నిరంతర
ము నీక్షేమముకోరువాడనేకదా!

పుష్ప---జనకా! సంశయమువిడిచి చెప్పుచున్నాను వినుము - నేను ని
న్నరాత్రి యిచ్చట శయనించియుండగా, నొకవిధమైన గానవ్రవంతి
దూరముననుండివచ్చి నా శ్రవణంబులయందు బ్రవహించినది- అది
గాంధర్వగానముకాని సామాన్యమైనదికాదు- అంతటి గాయకు డె
వ్వరాయని విచారించి, యయ్యదంతంబరసిరమ్మని చెల్లికత్తెనుబం
పితిని ఈప్రియంపద యరిగినది దేశిక సెట్టి గృహమున నెవ్వడో
యొకడున్నాడట అతనినోటి నుండియే యాగానము విసవచ్చినదని
తెలిసినది అతని సంగీతము వినినంతనే నాహృదయ మారనియందు
లగ్నమైనది నానాధుడతడేయని తలంచి యున్నాను- అను (17)

జయం—అక్కటా! ఇదియేమి! మనయింట నాభరణముల పేటిక
హరించిన చోరుడతడు కరచరణంబులు ఖండింపబడగా దేశిక సెట్టి
కరుణఁదలంచి వానిని దనగృహమునకుదోడ్కొనివచ్చి సాకుచున్నా
డు- వానినా నీపువరించినది- ఆహా! ఎంతవెట్టిదానవైతివి-

మృ. చతురంభోధి పరీత ముద్రిత మహీ + చక్రంబునంగల్లు భూ
పతి నంఘంబు హసింపగా నకట! ని + ర్భాగ్యుక నదాచోగునిక
మతిలో గోరితివేమి! భావ్యమగునే + మన్నింతురే బంధువులే
పరియా! భూపతిపుత్రి కాతడు భళా + బాగాయె నీకోరికల్!

సంగీతమును మాత్రమే చూచి నీవట్లు బలియుండువు చాలు
జాలు నలుపురిలో దలయెత్తి మెలగదలచుకొనలేదా? అమ్మా! ఈమాట
నెవ్వరైనవిన్ను నప్రదురనియైనను దలంపక పోయితివేల? నేనేమో

యనుకొంటిని మహారాజ పుత్రికవగు నీవెక్కడ? చాగ్యము చేసిజీవించు
నానిర్భాగ్యుడగు నీచక్షుల సంభూతుడెక్కడ!

తే॥ గీ॥ తగినవానిని నరియించి • యగణితముగ
సుభయకులముల నట్కిర్చి • నున్వీయందు
నిలువవలెగాక, నీరీతి • నీచునొకని
గోరి దుష్కిర్చి పాలుగాఁ • గోరఁదలతె॥

అమ్మా తెలియక కోరితివి ఇంకనా సంగతి నెత్తకుము-

తే॥ గీ॥ మదనసన్నిభుడారా కు • మారు నొకని
నీకు బెండ్లిగావించి • ప్రాకటముగ
సంతసంబును బొందెన • జితదక్కి
యందుమా కుమారీమణి • యొప్పుగాను॥

పుష్ప—తండ్రీ! నీవెంత చెప్పినను నేనన్యని వరింపను భాగ్యభోగ
ములఁ జూడను, సౌందర్యమును లక్ష్మ్యపెట్టు నేనిప్పుడు చెప్పిన
పురుషుడు చోరుడేయగుగాక! అంగ విహీనుడేయగుగాక! అతఁడే
ముమ్మాటికిని నా ప్రాణధవుడు, అతఁడే నాదైవము ఇందులకన్య
ధాత్యములేదు. అను (18)

జయం—జేరా!

తే॥ గీ॥ అంగహీనుని దోడ్తెచ్చి • యాత్మజాత
కిచ్చె నీజయంతు డనుచు • నెల్లజనులు
పలుక, దలయెత్తి యేరీతి • మెలగగలను
కట్ట! యిట్టి దా సంబంధ • గరిమ ! పుత్రి॥

నిన్నట్టి వానికిచ్చి నేను బ్రదికి యుండగలనా ! అనేకమంది రాజ
న్య చూడామణులు కోరినను నొనంగక తుదకట్టి నీచునకిచ్చి తన

కుమారిని బెండ్లిజేసెనని నృపులాడుకొను వాక్యములకు నేనేమి ప్రత్యుత్తర మిత్తును ప్రత్యుత్తరముమాటకేమి! ముందు నిన్నట్టి వానికిచ్చుటకు నాచిత్తమెట్లు నమ్మించును.

పుష్ప—తండ్రీ! ఇకనాచిత్తము దిరుగదు. నీవే యీలీలబలికదపు-
 నీకతడు చోరుడుగను, నంగహీనుడుగను గనుపించుచున్నాడు.
 నాకుమాత్ర మెట్లుగాదు. అతడాక మహారాజనియుఁ గారణాంతరములచే నిట్టిప్రచ్ఛస్థ వేషమున నున్నాడనియు నాకు నమ్మకము కలదు. అందుచేతనే నాచిత్తమాతనిపైకేగినది. కావున నన్నాతని కిచ్చి వివాహము సేయుము. లోకులునవ్వుదురని నీవు సంశయించి నచో మేమిరువురమును ఈపురమువిడచి యరణ్యమునకుఁ బోయెదము-

జయం—ఛీ! నాగర్భమున నీమెదుకు జరించితివి. పుట్టకపోయినచో నాకీచింత యుండకపోవునుగదా! ఏమైననునగే నాచేతులారా నీకట్టివానిందెచ్చి కట్టిబెట్టరు. నీయిచ్చవచ్చినట్లు జేసికొనుము.

[ఁష్కమించును-]

పుష్ప—ప్రియంవదా! నాతండ్రీకొంత యాగ్రహముకలిగినదో కంటివా? అక్కటా! ఇప్పుడు నేనేమిసేయుదును?

ప్రియా—అమ్మా! నీతండ్రీ నీజేయముచుగోరియేకదా అట్లు చెప్పినాడు. నాయుద్దేశముగూడ నట్లేయున్నది. అట్టి సంబంధముసేయుటకు మీతండ్రీకేగాక యెవ్వరికిని జిత్తమునమ్మకంపదు.

పుష్ప—చెలీ! ఈనంగలి నీవునాకు దెలుపనవసరములేదు. కాని నాకు బ్రాణనమానవగు చెల్లికత్తెప్రకాపున ఈవిషయమున నీవు నాకొక సహాయమునుజేసి పుణ్యము గట్టుకొనవలయును.

ప్రియం—నే జేయవలసిన కార్యమెట్టిదోచెప్పుము. తప్పకచేసెన-
 నీవిషయమునఁ బ్రాణమైననునిచ్చెద.

పుష్ప—నరే! చెప్పెదను రమ్మ.

[ఇరువురు ఁష్కమింతురు]

రంగము:-అన్యము

[పుయారపుడు. పుష్పవేళి, ప్రవేశింతుడు]

పుడు! కోమలి బేలనాచు బను • గుం జడదానినో-ల సన్న నీ
వీ మహిభర్తగాబడసి • యిట్టిదురంతపుచింత నీమహా
దామవనాబులందు నను • దస్తయునుదురుచుంటియెయ్య! ల
క్ష్యమహానియునొక్కనిని • తేనెనగల్గినది తలబొందుదే!

మ! చతురంభోధకరీతముద్రిత మహీ • చక్రింబునంగుండు భూ
పతిసంఘంబుచవిడి, యీగతిని ని • గ్భాగ్యుండనైయున్న నా
బతిగా గోతివేమనందు నకటా • పద్మాస్య! నీకీటి దు
ర్గతి నాతోనిటువచ్చియుంటనుగదా • పొస్తించె రామామణి!

తనజీమణి! నీ వాగర్థశ్రీమంతురాలపు- ఎండకన్నను, వాస
కన్నను నెన్నును నెఱుంగవు- శుద్ధాంతసాధంబులయందు బరిచారికా
సంతతి నిరంతరమును గొలువ భాస్విదానపు-నిరంతరము నందనోద్యావ
సమారామ వనములందు చేటిజనంబులుగొలిచిరానిహించు నారీ
మణివి- అట్టి నీవు నిరుపేదను, రూపహీనుడను నగు నన్ను బతిగాగొని
యీ భీకరద్రావ్యభూములకు వచ్చితివి- నామాటకేలు! నాజన్మ చింత
తోడనే జనించినది- ఇప్పుడు నిన్నుగూర్చికూడ నేను చింతింపవలసి
వచ్చినది-

నీ! మహనీయమణిమయ • మగదిగంబుయూదు,

నిరంతంబు నసియించు • నెలతపీపు

నలతంబు వీతవ • సనముల ధరియించి,

భాస్విదాండెడి • పడలిపీపు

అరి కాలు తడిగాళ్ల • పరిచారికాతతి,

కొలునగరాల్లు • వెలదిపీపు

కడుపార బంచ భ • త్యోన్నంబు భుజించి,
సౌఖ్యంబుతోడూగు • చానవీపు

తే॥గీ॥ కటకటా నన్ను బతిగాగ • గాంచి,
కానలకు వచ్చియుంటివి • కాంత! యెటు
నీదు దుర్గతింగాంచుచు • నీదనేర్తు
పొంగి పొరలెడి దుఃఖ • నముద్రమిపుడు!

తరుణీమణి! ఎందఱోరాజకుమారులు నిన్ను వివాహమాడుదు
మనిచెప్పి, యనేకలేఖలంబంపినను, వారినెవ్వరిని నైకొనక ఈ నిర్భా
గ్యుని బ్రాణేశ్వరునిగా గొంటివి. నాకష్టములకేమిగాని నీకష్టముల
మాత్రము నేను కన్నులారఁ జూడజాలకయున్నాను. నన్ను బతిగా
గొనుటచేతనేకదా నీవిట్లరణ్యమున నుండవలసివచ్చినది.
పుష్ప—ప్రాణేశ్వరా! నాకొఱకు మీరేలచింతించెదరు?

నీ॥ పతిపాదసేవయే • భామామణికిమేటి
భాగ్యంబులనుగూర్చు • పైడిమూట
నిజనాధుసేవయే • నీరజాక్షికి సౌఖ్య,
సంతతిగూర్చు వి • శాలతరువు
ప్రాణకాంతునిసేవ • రామామణికి, మోక్ష
మాగ్నంబు జూపించు • మంచిత్రోవ
హృదయవల్లభుసేవ • మదిరాక్షికి యశంబు,
నలరింపజాలు జ • యధ్వజంబు

తే॥ పతిపదాంబుజసేవయే • మహితమంగ
శంబులను గూర్చుచుండును • నంబుజాక్షి
కట్టలగుటచే నిన్గెల్చి • యడవినున్న
నాకు సయ్యదిసౌఖ్యమే • నాధవినుము॥

మీలో గలిసి చరించుటకన్న నాకుగావలసిన భాగ్యమేమున్నది. నాకు సౌఖ్యభోగములతో బనిలేదు. భాగ్యములతో బనిలేదు. నేను నిరంతరము మీ చరణసన్నిధి నుండకొడుచుండును. మీ సేవయే నాకు సకల భిక్షఫలప్రదము. నాథా! ఇక నొకమాట. మనకష్టము లెప్పుడును నిట్లేయుండవు. మనకు మంచిదినములు తప్పక త్వరలో నచ్చునని నేను ధ్రువముగఁజెప్పఁగలను. కావున మీరు విచారముడిగి ధైర్యచిత్తులై యుండుడు.

[ఆకాశమున]

బిడ్డా! నేను సరస్వతిని. నాకృపవలన నీ కాకలిదప్పు లడంగి నవికదా నీవు దుఃఖపవలదు. ఈ సమీపమున నీకొఱ కొకపురము దైవికపుర మను నామంబున రాజ్యమునది. విశ్వకర్మచే నిర్మింపఁజేసితిని. నీవు దానికి దైవికమహారాజును చేయ నభిషిక్తుడవగుము. నీవు సర్వశుభంబులను బొందగలవు. నీ భార్యాపుత్రులను జూడగలవు.

పుష్ప—ఈవాక్యము లెవ్వరివి?

పురూ—తగులే! ఆమె సరస్వతీదేవి ఆమెకటాక్షముననే నా కాకలి దప్పు లడఁగినవి. ఖండింపఁబడిన కరచరణంబులుగూడ వచ్చినవి.

పుష్ప—నాథా! భార్యాపుత్రులను చూడగలవని యాతల్లి వక్కాణించినదే. ఈ విషయమేమి?

పురూ—[మాట్లాడక యూరకుండును]

పుష్ప—ప్రాణేశ్వరా! ఈమాటయడిగినంత నే మొగము దీనతవహించినదేమి? నేను వినుగూడని విషయములేమియున్నవి.

పురూ—అయ్యో! నీయుద్దరహస్యమా! ఎంతమాటఁబలికితివి. నాదీనస్థితియంతయు నీకు నెమ్మదిగాఁజెప్పెదను రమ్మ. భారతీదేవి యాజ్ఞ ననుసరించి యప్పురంబునకు బోవుదము.

[ఇరువురు నిష్క్రమింపఁడు]

రంగము. — చెంగిగృహము

[పోవేళము—సత్యవంతుడు, ధర్మశీలుడు, చెంగి]

చెంగి — కుమారులారా! మీ సాహసపువనులు చూచినపుడెల్ల నాశ్చర్యముకలుగుచుండును. నేననేకసార్లు మీ రరణ్యములకు బోవవలదనియు, దుష్టమృగములయెదుటకు నిర్భయముగా నకుగవలదనియుఁజెప్పితిని కాని మీరు నామాటలువిన్నరైతిరి. — నాకు సంతానము లేకపోయినను భగవంతుడునాకు విష్ణునిధముగా ననుగ్రహించినందుకు నాపంచప్రాణములు మీమీదబెట్టుకొనియున్నాను.

సత్య — అమ్మా! నీవు మావిషయమై చింతించునీలేదు. మాకు మృక్క-డిమృగములవలన భయములేకపోవుటయేగాక, యుద్ధములకు కూడ నెట్టిపీటలువచ్చినను వెనుదీయము.

ధర్మ — తల్లీ! దైవికపురపాలకుండగు దైవికమహారాజు నిరంతర సన్మంత్రతాచారపాఠీకుడనియు, ధర్మసంధుడనియు వినియుంటిమి. ఇప్పుడాతని సైన్యములునడుపుటకు దగిన కేనానాయకులు గావలయునని వినియున్నాము. మేము నెమ్మదిగా నాతనిందగ్గించి యాతనికొలుపు వడసెనము.

చెంగి — బిడ్డలారా! నుకుమారశరీరులకు మీరొకరి కొలువున నుండుకేల! కొద్దియో గొప్పయో యెరులనుజేసి యాచింతకుండ భగవంతుడు మనకీర్చియున్నాడు. కేనుమాత్ర మెవ్వరికి బెట్టుదు నాయనలారా! ఇదియంతయు మీయదికాదా! హాయిగ నున్నదితిని స్వేచ్ఛగా దిరుగుడు.

ధర్మ — అమ్మా! ఉన్నది తినుట యదియొక గొప్పగుణమా! మేమెవ్వరమా! నీవెవ్వరవో, మాయందుగ్ధపయించి యిన్నిదినముల నుండియు గన్నబిడ్డలః ధంబున బెంచి పెద్దవారిగజేసి విద్యాబుద్ధులు చెప్పించితిని ఇంచుక కాయకష్టపడి స్వార్థనాపకులమై యశము గడింపవలయును. కావున మేమా మహారాజుసన్నిధిని కొలువునకుట కాజ్ఞనిమ్ము.

సత్య—అమ్మా! మేమింటఁ దినుచుగూర్చున్న మాశౌర్యభైర్యములు
లోకమున కెట్లు ప్రకటింపఁబడును- మానవుడు జన్మించినందుల
కేడియో యొక మహాత్కార్యమొనరించి యశమందవలయును
గదా! మే మున్నతోద్యోగములవహించి క్షీణింతుట నీకుఁగూడ
కీర్తియేకదా! కావున మాయండుదయయుంచి దైవికమహారాజు
సన్నిధి కేగుటకు శలవిన్ను-

చెంగి—కుమారులారా! మీసంతోషమునకు నేనేల భంగమొనరింప
వలయును- నుభయుగా బోయిరండు- మీకు శుభసుగుణక!

[అందరు నిష్క్రమింతురు]

రంగము :- [దైవికమహారాజు కొలువుకూటము

[ప్రవేశము దైవికమహారాజు—మంత్రి]

దైవి—మంత్రివర్యా! ప్రజలు నాచరిపాలనమును గురించి యేమని చెప్పు
కొనుచుండిరో కదా!

మంత్రి—దేవా! మేమెన్నడును నిట్టి సద్గుణ వంతుఁడును ధర్మసంఘ
డును సత్యవ్రతాచార పాఠీయుడును నగు మహారాజును సెచ్చటను
జూచియుండలేదు ఈతడీ పురపాలనమునకుఁ గడంగిన నాటనుం
డియు దేశమున యేమమెఱుంగము రోగులులేకు పాడిపంటలు
వృద్ధిగానున్నవి అని చెప్పుకొనుచుండిరి.

సేవకుడు—[ప్రవేశించి] మహారాజా! దేవరవారి సందర్శనార్థమై ద్వా
రము కడ నిరువురు బాలురు వేచియున్నారు.

దైవి—శీఘ్రముగ లోనికిఁ బ్రవేశపెట్టుము.

సేవ—చిత్తము [నిష్క్రమించి వెంటనే సత్యవంతు ధర్మశీలురతో
ప్రవేశించును]

సత్య-ధర్మ—మహారాజా! వందనములు.

దైవి—[తనలో] ఈ కుమారులెవ్వరు? వీరి తేజ మద్వితీయముగ నున్నది
వీరికుపురుసు సశ్వసీకుమారులవలె కంఠు జయంతులవలె. విరా
జిల్లుచున్నారు వీరింజూడగనే నాకొక తీర్తన యనురాగము వొడము
చున్నది. (ప్రకాశముగా) బాలకులారా! మీరెవ్వరు! ఎందుం
దురు! ఇచ్చటి కేమిపనిమీద వచ్చితిరి.

సత్య—మహారాజా! మేముక యాభీరవనితచే బెంపబడినవారము,
అన్నదమ్ములము.

తే. గీ. దైవిక స్పృహలచంద్రుండు • ధర్మపరుడు
న్యాయశీలుండటంచు • నఖిలజరులు
చెప్ప గావిని, నిన్నును • జేరి కొలువ
వచ్చినారము మునమున • బార్ధివేద్ర!

ధర్మ—తమకొలుపుకూటంబున నుండు మాకె తయుఁ గుతూహలచుగు
చున్నది. కరుణించి మీసేవ మాకొసంగినచో, మీకుమాయంను
విధించుకృత్యముల యందు శక్తివంచనలేకుండు మీకుఁ దృప్తియొ
సంగుచు మెలంగగలము.

దైవి—బాలకులారా! విమ్ములను నాయాస్థానమున నుంచుకొనుట
కెంతయు సంశోష మగుచున్నది (మంత్రిని జూచి) మంత్రి!
వీరికి దగిన యుద్యోగ మావల నాలోచితము ముందువీరికి భోజ
నాది సదుపాయములఁ జేసెరమ్ము

మంత్రి—చిత్రము బాలకులారా! రండు
[బాలకులతో నిష్క్రమించును]

దైవి—(తనలో) ఈ కుమారులెవ్వరై యుందురు.

చ! మనసిజ రూపచారు నుక • మూర కుమారుల వీరి జూడనా
తనయులె యాదురా యనుచు • దద్దయు దోచెడిచిత్తమందు
[ఇంచుక యూరకుండి] హ
వనముల నాక్రియక సుతుల • భార్యను వీడుచు వచ్చినట్టి దు
ష్టునకు నట్టి భాగ్యము వి • రాజులునే తలపోసిచూడఁగఁ

నాకుమారులను, తలోదరీ మణియగు జయప్రదను జూచు
భాగ్యమున్నదే! మొన్న సరస్వతీదేవి నీకు శుభదినములు సమీపించు
చున్నవనియు అలుబిడ్డలతోగూడి యానందింతువనియు, శిష్టియున్నది
కదా ఏమో! అలోచించగా నీరునా కుమారులే యని నోచుచున్నది.

[నవకోటి నారాయణస్వామి ప్రవేశము]

నవ—[తనకో] ఎంతప్రయత్నముజేసినను ఎవ్వరికి జూపించినను
నాపెట్టెమూత దెఱచుటకు శక్యముగాకయున్నది. దైవికమహా
రాజు మహామహిమగలవాడని విన్నాను. ఈ మహానుభావుతో
నాసంగతి విన్నవించుకొనికార్యసాఫల్యముబొందెదనుగాక! [ప్రకాశ
ముగా] దైవికమహారాజా! నీకుదయచుగుగాక!

దైవి—అయ్యా! నీవెవ్వడవు?

నవ—మహారాజా! నేను వైశ్యుడను నన్ను నవకోటి నారాయణస్వామి
యందును నేనుకాకాగ్యార్థినై దేవరసన్నిధికివచ్చితిని. అక్కార్యము
దీర్ప మీరుసమర్థులు.

దైవి—వైశ్యరత్నమా! ఈతఁడెప్పుడును నాయలకు శక్తియున్నంతవరకు
నుపకారము చేయువాడని యెఱుంగుము. పరోపకారమునకే
నాశరీరము భారవోయదలచినాను. నీయభీష్టమెట్టిదో చెప్పుము.
సాధ్యమైనదేని తప్పకతీర్చెదను.

నవ—మహారాజా! చల్లకువచ్చి ముంతదాస్తీలాభవేదిటి. నూడండి
నాదగ్గిట సీరకాలముంచి ఒకపద్దపెట్టెవున్నది. అది మూతపడి

పోయింది. ఎంతమంది ప్రయత్నంచేసినారాదు- అబ్బా! నకల
కష్టాలుపడ్డాము- తమరు సాలాప్రభావంకలవారని యిని యీపని
మీవల్ల కావాలని, కావాలనేవీటి తప్పకుండా అవుతుందని యీటొ
చ్చాను- మీసి త్తం- తమరెల్లాసెప్పితే అల్లా నడుచుకొంటాను.
దైవి-నీమాటలు మిగులవిచిత్రముగనున్నవి- పేటికయొక్క-మూల రాక
పోవుటయేమి?

నవ-అబద్ధంసెప్పలేదు- సి త్తగించండి-

దైవి-అట్లయిన నాపేటికను మాకొలుపుకూటమునకు గొనిలేమ్ము-
చూలము-

నవ-సి త్తం సుఖ్యాన్నం పట్టుకొత్తానండి-

దైవి-మంచిది- మాకును వేళయైనది-

[నిష్క్రమింతురు-]

ఇది పంచమాంకము -

శ్రీ పు రూ ర వణ్ణ

షష్ఠాంకము.

రంగము:—దైవికమహారాజు కొలువుకూటము.

[ప్రవేశము- దైవికమహారాజు, నవకోటి వారాయణసెట్టి,
ఇరువురు బాలకులు.]

దైవి—ఏమి! వారాయణసెట్టి! పేటికయొక్కమూల యేమయిన సాధ్యమైనదా?

నవనారా—మహారాజా! లేదు- అనేకనుండి ప్రయత్నముచేసినారు. మీ దండవాయకులగు ఈశాంబుగకూడ గట్టిద్రయత్నముచేసినారు లాభము లేకపోయినది.

దైవి—[బాలకులంజూచి] నేనానాయకులాగా! మీకుఁగూడ నా పెట్టెమూతదీయటకు సాధ్యముకాలేదా?

ధర్మ—చేయవలసిన కృషియంతయుఁ జేతిమి. సాధ్యముకాలేనని చెప్పట కెంతయుఁ చూరనుచున్నది.

దైవి—అట్లయిననాపేటికను ఊరివెలుపలనున్న కమలాకరంబునఁ గొన్నాళ్ళుంచి మీరు భద్రముగా గాపాడుచుండుదుఁ. తగువాత కతావ్యము నాలోచింతము.

సత్య { చిత్తము
ధర్మ {

దైవి—వైశ్యుడా! నీవుకూడ వెంటఁబొమ్ము.

(మువ్వురు నిష్క్రమింతురు.)

దైవి-ఇది కడువింతగనున్నది. దీనింగూర్చి యోచించవలెను.
(నిష్క్రమించును.)

రంగము:-కనులకరతీరమున

(సత్యవంతుడు, ధర్మశీలుడు, ప్రవేశము.)

ధర్మ-అగ్రజా! ఈవిశయేమి! ఈపేటిక నీరములయందెన్నిసారులు
చేసినను నిలువక నిముష నిముషమునకు గట్టినగు జేరుచున్నది.

సత్య-నేనును నదియే యాలోచించుచున్నాను.

ధర్మ-ఈ పెట్టెయందేదయిన విశాచమున్నదేమో! యిదివాకు సంశ
యముగనున్నది. కాకున్న మూతతెలుచుట కెంతప్రయత్నము
చేసినను గాకుండుట యేమి! ఆయుధములన్నియు మొక్కపోయి
నవికాని పెట్టెమాత్రము పగులలేదు.

సత్య-ఏదియెట్లున్నను, దీనిని గాపాడలేక మనము నానాకష్టముల
బొందుచున్నాము.

జయప్రసాద-[పెట్టెలోనుండి] కుమారులారా! మీకష్టములు తొలగు
కాలము వచ్చినది. ఎవ్వగుప్రయత్నముచేసినను ఈపెట్టెమూతను
తెలువఁజాలదు. నానాధులు సృష్టించినంతనే మూతవచ్చును. నేను
బయటికివత్తును. కావున మీరేపేటికను మీరాజుగారిసన్నిధికి
గొనిపోము.

ధర్మ-అన్నయ్యా! మానితివా చిత్రము.

సత్య-[ప్ర]వేశించి బాలకులారా! ఏమి! ఈపెట్టెగట్టినకువచ్చినది?
మీరు జాగ్రత్తగా గాపాడుచుండలేదా?

సత్య-నుమ్ముల నేమిసేయమందువు. ఇక మేమీ పెట్టెను గాపాడ
లేము. రాజుగారిసన్నిధికి దీనికొనిపోవుదుము. వలసినయెడల నీవు
గూడ నటకురమ్ము.

[అందరు నిష్క్రమింతురు.]

రంగము:—దైవికమహారాజు కొలువుకూటము
దైవికమహారాజు, సత్యవంతుడు, ధర్మశీలుడు, నవకోటి
నారాయణసెట్టి, ఒకప్రక్కపెట్టెయుండును]

దైవి—బాలులారా! మీగుచెప్పినవాక్యములు మిగుల వింతగనున్నవి-
పేటికనుండి మాటలు విసవచ్చుచున్నవా?

సత్య—అయ్యా! మే మసత్యమాడుదుమా-

[ఉపరిష మహర్షిప్రవేశించును-]

దైవి—ముగ్ధుడా! నందినములు.

ఉప—శుభప్రాప్తిరస్తు-

దైవి—తావసోత్రమా! ఈభద్రాససము నలంకరింపుము.

ఉప—[ఆసీనుడై] రాజా! ఏదియో ఆలోచించుచున్నారే?

దైవి—మహాత్మా! ఏమిచెప్పెదను- ఈతడొకవైశ్యుడు- చిరకాలము
నూడి తనయొద్ద నొకపెట్టెయున్నదట- దానిమూత వచ్చుటలేదని
నాకడకు గొనితెచ్చినాడు- ఎంత ప్రయత్నించినను మాకుసాధ్య
ము కాదయ్యెను- నీటియగువెచిన నీవలగువచ్చుచున్నది.

ఉప—[నవ్వును]

దైవి—మహాత్మా! అట్లు నవ్వుచుంటికిమి?

ఉప—[కోమటిజూచి] ఓయీ! వైశ్యుడా! నేనడిగిన ప్రశ్నంబులకు
నసత్యమాడక శ్రమ్యత్తరవిమ్ము.

నవ—అబ్బో! మునుగొద్ద అబద్ధవే- కొంపంటుకోడు.

ఉప—ఈపెట్టె నీవద్ద పెన్నిసోనక్షరమొనచి యున్నది?

నవ—నేను పుట్టినప్పటినుంచి.

ఉప—అప్పటినుంచీయు నూతెరాకుండనేయున్నదా?

నవ—అబ్బే! ఈమదైనుండే రావడంలేదు.

ఉప—ఇందుగ నెవ్వరైన నున్నవంగక నీకేమైనతెలియునా?

నవ—పెట్టెలో ఎవ్వరింటారు బాబూ- [తనిలో] అబ్బో! ఈయన
కానాప్రశ్నలేస్తుడాడే!

ఉప—వెనుక నీవు చెటువుత్రవ్వించునపుడు నీదగ్గఱకు భత్యములు

తీసికొనుటకువచ్చిన కరిణీకునిభార్య యేమయినదో తెలియునా?

నవ—నాదగ్గఱకొచ్చి వెళ్ళిపోయింది.

ఉప—ఆమెను నీవేమైన గోరితివా. లేదా?

నవ—చివ శివా.

ఉప—అబద్ధమాడకు.

నవ—మునీశ్వరుడంతా గ్రహించేశాడు. ఏంకొంపమునుగుతుందో!

ఉప—నీనీ పెట్టెయున్న గది కగ్ని పెట్టలేదా? నముద్రమున బాట
వేయించలేదా? అసత్యమాడకు. అసత్యమాడితివేని శపించెద.

నవ—చిత్తంబాబయ్యా!

ఉప—నీకడకు భత్యమునకై వచ్చినకాంతపై మరులుగొనికదా నీ పట్టి
కార్యము చేసినావు.

దైవి—మునీంద్రా! ఇదియంతయు వింతగానున్నది.

ఉప—వింతయేమున్నది. ఈబేరి గృహమునకువచ్చిన యా సుదతినిగోర
నామె యీ పేటికయందు బ్రవేశించినది. ఆమె సాధ్యమహిమచే నా
ధునకుదప్ప మఱియొకరికిమూత రాకుండఁజేసినది. రాజేంద్రా! ఈ
పేటికయందున్నది నీ యధాఽంగియగు జయప్రదయే. నీ కరంబున
స్పృశించితి వేని యామె యావలకువచ్చును. వీరు నీతనయులు.

దైవి—ఆహా! ఏమీ! నాభాగ్యము

గీ॥ కానలో నిశిం జనెడు మా • ర్గాలు డెలమి

దీపికనుగాంచు భంగిని • ధీర చరిత

నాడు మానసం బిప్పు డా • నంద మందె

కలరె ననుబోలు ధన్యులు • త్సౌతలమున॥

(కుమారులను గొగలించుకొని) కుమారులారా!

గీ॥ ముద్దుకొమరులు మీరంచు • బుద్ధిలేక

సేవకా వృత్తిగో మిమ్ము • జేర్చినాను

దైవ మనుకూలు డయ్యెను . తపసి కతన
సంతసము జనియించెను . స్వాంతమునకు!

నత్సలారా! ఆనాడు ప్రవాహముదాటబోయి మిమ్ము తీగలకుం
గట్టి నే నేటబడి కొట్టుకొనిపోయితిని. మీరెచ్చటనుంటిరో మీవాడజ్వలి
యక మహాదుఃఖసాగరమున మునిగి పరితపించుచుండ నేటికి నాభాగ్య
వశమున మిమ్ములగాంచితిని.

సత్య—తండ్రీ! మాయమ్మను జూచుటకు మాచిత్తములు రత్తరమందు
చున్నవి.

ఉప—రాజేంద్రా! ఈపేటికిను స్పృశించుము.

దైవి—[పెట్టెను ముట్టినంతనే జయప్రద యీవలకువచ్చును]

జయ—నాథా! నమస్కారములు.

పురూ—ఎన్నాళ్ళకుఁ జూచితిని.

సవ—నాకొంప మునిగింది. నన్ను గొంతుక విసికేస్తారుకావోసు. ఓరీ!

దేవుడా! ఎందుకీల్లాటి తప్పుపని చేశానురా!

జయ—నాథా! మీ దివ్యచుంగళవిగ్రహ సందర్శనము నా కెన్నాళ్ళకు
లభించినది.

సవ—(భయముచే నిటు నటు పరుగుత్తును)

ఉప—వైశ్యుడా! భయమందకుము. ఈయన పురూరవచక్రవర్తి, ఈ
యమ్మ జయప్రద. కాచూ ధుండనై. దుష్కార్య మొనరింపదలచిన
నీవు దండింపబడవలసినవాడవై యైనను నీకీతడ భయమిచ్చును. భయ
ము విడువుము.

పురూ—రమణీ! నేనుపడిన యవస్థ లేమని తెలుపుదును. నిన్ను గాంచ
లేక చింతింపుచు బిడ్డలను వెంటఁబెట్టుకునివచ్చి మార్గాముననొక
సెలయేరుదాటదలచి కొట్టుకొనిపోయితిని. అనంతరము గొట్టెలకా
పరినై యుండ జయంత నృపాలుని యంతఃపురముననుండు ఆభరణ

ముల పేటిక తనకరించితినిని దోష మారోపించుటడి కరపాదఖండ
నశిక్షబొందితిని- అనంతరము జయంతుని పుత్రికయగు పుష్పవేణిచే
వరించుటడి, సరస్వతీజేవి యనుగ్రహమున నీపురనాధుడనై దైవిక
డనుపేరున బలుగుచుంటిని-

పుష్ప—(ప్రవేశించి) అక్కా సమస్కారములు
జయ—[కుమారులనుజూచి]

సీ! తలిదండ్రులను వీడి • వలుడుఃఖముల నెట్లు
వంతుల నెచ్చోట • బడితిరయ్య
కన్న విడ్డలరీతి • కరుణా రసంబున
మిమ్ముల నెవ్వరు • పెంచిరయ్య
ఏతల్లి మీకు నఱ • ప్రీతి విద్యల గఱ
పించి నమ్ముదమును • గాంచె నయ్య
అయ్య యొద్దను గొల్చు • నమరంగ భావించి
యేరీతి నియ్యెడఁ • జేరి రయ్య

గీ! కటాకటా భాగ్యవంతుల • కాను వయ్య
యూరిపై నెట్టి యిక్కట్ల • నొంది రయ్య
ఏది యెట్లెన మిమ్ముల • నింపుమీర
గాంచ గంటిని భగవంతు • కరుణ వలన!

సత్య—అమ్మా! ఏటిగట్టుననుండి మమ్ము చెంగియను వ్రజాంగన గృ
హంబునకు దోడ్కొనివచ్చి పెంచి విద్యాబుద్ధుల గఱపించినది-
జయ—అమె ఋణమునేను సహస్ర జన్మములకైనను దీర్చజాలను-

[తెరలో]

పురూషవా! నేను కలిరాజును నీసత్యపరీక్షకై నీకీర్తి కష్టముల
గల్పించితిని నేటితో నీకష్టములు తీరినవి. ఇంకనీవు నీపురమునకు

బోయి నుఖముగా రాజ్యము బాలించుకొనుము నీరాజ్య మాక్రమించిన
యరిరాజు మృతినందినాడు నీపేరుతలంచినవారికి నావలన బాధకలుగ
కుండ వరంబిచ్చినాను.

పురూ—మహాప్రసాదము [ఉపరిషుని జూచి] తావసోత్తమా!
మాకడగండ్లు తీరినవి మీ యనుగ్రహమున. భార్య పుత్రులఁ జూచి
తిని ఇంకగావలసిన దేమున్నది ఇంద్ర పురమునకు బోయి సత్యవం
తునకు బట్టాభిషేకము తమ సన్నిధియందు జేసెదగాక !
ఉప—లవశ్యము:-

తే. గీ. పుడమి సస్యసమృద్ధియై , పాలుచుగాక
నిజమనోవిభు సేవయే , నెలత నవుడు
నావడలనుండి రక్షించి , యలతగాక
పుడమి నీపేరువినఁ గలి + పోవుగాక !

(సత్యవంతుని పట్టాభిషేకము జూపవలయును)

ఇ ది వ ప్తాంకము.

సర్వము సంపూర్ణము

చోవు రూ ర వణు

అనుబంధము:—

అను- (1)

చింతయేల నీకు - నింతగా - మదిని ।కాంతా!
వంతసంబు నీకు గలగ - భూకాంతుడా పురూరపుండు
వింతగ జనుడైచి నిన్ను - వేడ్కను గొనిచను ।చిం॥

అను- (2)

వారే - వహ్వారే - వయ్యారితీరు ।
వారీమణి - బోలు వారి - నెట - నీరేడు లోకముల
గాంచి యెటుగ ॥వారే॥
వరీ - ధన్యుల జేయా - గోరి - మారి - ధార -
వారీ - నృజయించె - నా రారా ।వా॥

అను- బం (3)

సాకీ— హేసకల సద్గుణంబులకు నాస్థానమైన భూపాలులారా ।
హేస ర్వేళపద జలజచింతనంబున నెగడు పుణ్యులారా ।
మూమకనుత స్వయంవర వైభవముచుగన
సరగున నశుడైచిన మిముగని మునమందితి ।హే॥

అను- (4)

ఎట్టులేలదో - నృపా - మాపట్టిని - నీ ! పెట్టు!
పుట్టిననాటగోలె - మమువిడిచి యెటుగదు దీని ! పెట్టు!
రట్లు పెట్టదు - పట్టు - పట్టదు -
గట్టిగా మాటాడ - గన్నుల నీరువిడుచు ! ఎట్టు!

అను- (5)

బాలా! ఈలీ - తేలవై - గుండజేలా !
పాలించు - నిను - బ్రాణతుల్యగ - భూపాలుడు ! బా!
లాలించు - మేలెంచు - కరుణించు -
నందితకృప, బూని - కాంతుడు ! బా!
పూర్వభవ - పుణ్యమున - సురీప్సాలుడు నీకు
పర్యేందుపదవ - ప్రాణేశుడయ్యెను ! బా!

అను- (6)

ఈవన రమణీయత గనుమా - యింతి!!
భావంబెల్లెడ - రంజిల్లగ - నలుదెసలంగాంచిన
మల్లెలు - విరళాజులు - సంపెగలు గలిగిన ఈ వన!
దెంబంటున కానందము గూర్చగా -
మందమోరుతమదె - హాయిగ వీచుచునున్నది ! ఈ!

అను- (7)

అరి నృపులిందలు నేకంబై -
సరగుననా - పైకగుడెంచిరిగా ! అ!

దురితరతులన్ - భయదనంగరమున్

భీకర కరాసి - చీల్చెదన్-గాల్చెదన్-తొల్చెదన్ శిరముల్ |అ|

అను- (8)

ఎంతకఠిన వార్త - వినిపింపగనయ్యెను |ఎం|

ఇంతదీని విన్న నెటుల దలచునో - వగచునో |ఎం|

సుంతయేని కరుణలేక - భూకాంతులెల్ల

పురమువిడిచి పోవ నాజ్ఞనిచ్చిరిగా |ఎం|

అను- [9]

ఇదియేటిమాట - నాథా-

సదమలాంగికి - పరిసేవ రతనాలమాట ||ఇది||

ఒకనిమునమైన - మిమ్మువిడిచి - యుండగలనె-

దలవవేల నామదిని - బాయజాలనిను - వెనువెంట నరుడెత్తు |ఇ|

అను- [10]

హే దేవాది దేవా- దివ్యప్రభావా!

కాపాడరావా - కమనీయభావా |హే|

సతితంబు నీపాద - సారసంబుల నే

మతిలోన నిల్చి - మనుచుంటిగాదే |హే|

రాజ్యంబువీడి - రమణినిగూడి - పుత్రులతోడి

వివినాళికేగు నను - బోవగ రమ్ము |హే|

అను- [11]

ఇంతదంత కలుగుననుచు - నెన్నడెటుగనైతిగా |సతీ|ఇ|

పంతమాని - భారతీ - కాంతుడిల్లు

మెసలువ్రాసెగా |ఇం||

మణిమయసౌధంబుల - బరిచారికలుగొల్ప-
మహిమదనరు - మగువను నిను-

కానకుఁ జేర్చితిగాడే ||౧౦||

అను (12)

అన్నా! నామనవి వినుమన్నా - నీకిదితగ దన్నా ||౧||
పరకాంతరతి యన్నా - పాపంబునకును మూలంబన్నా-
క్షమియింపుమన్నా - నల్పధమున బోవన్నా ||౨||

అను- [13]

సాక్షి:-పరకాంతరతీమానసునకు.

ముక్తి దూరంబూ-

పరకాంతలగోరుట కడు పాపంబూ-

పరులెవరైనను వినినను - భయమొదవును - నిజ
తరుణి యెఱింగిన - సంసారముగూలును ||ప||

అను- [4]

అంబికా - కాశ్యాయనీ - అబ - దాక్షాయణీ

కాగభవీ - కరుణజూచి బ్రోవుమీ !౨||

ఈ పేటియందు నిలచుచుంటి - దగ్గి-

ఆశ్రితకల్పవల్లీ - అభయమిచ్చి బ్రోవు కృపణలీ ||౨||

అను (15)

ఎందుంటివో - కుండరధన

దెండమిందు గుండునన్ను గనగరావు ||ఎం

సీచవృత్తియందు - నిన్ను జెట్టినావని
మనసు గోసినన్ను బాసినావ ||ఎం||

అను (16)

ఇంతకనికరములేదా - శ్రీదా ||నాపై||ఇం||
సుంతయేని నాదుస్థితి - జూడకుంటివేమి ||ఇం||
వాదా - రాదా - దయనాపై
సీవె దయనుజూడ కున్ననా - శ్రీదారి ||ఇం||

అను- (17)

ఇదితగునే తరుణీ - అంగవిహీనుని - చోదని
పతిగాగొన దలచితివిది తగు
జగములు దీనిని విన్నను - నగరే -
అగునా - మగువా - తగవా |ఇ|

అను (18)

వినుమా - జనకా - ఇదితగు నాకు
అనుమానమేల - నాకతడే పతి |వి||
కినుకొ - విడుమా - ముదమున నన్నిడుమా
యతనికొ - ముదమునుగనుమా ||వి||

నాటకములు.

సంప్రాసరామా యాగం	1=4=0	ఉపాపరిణి గము	1=60
సంప్రాసోత్తరరామా యాగం	1=4=0	శ్రీరామపూర్ణిమేకము	1=0=0
సంప్రాసరాంజనేయము	1=4=0	కనకతార	1=12=0
సహభారతయుద్ధము	1=4=0	శివాజీవిజయము	1=0=0
శ్రీకృష్ణలీలము	1=4=0	శంభుక పక్ష	0=12=0
సీతారావవియోగము	1=0=0	రామరావణపర్వము	1=0=0
లంకాదహనము.	1=10=0	పాండవాగ్నితనాసము	0=12=0
శకరేఖ	0=12=0	మృగసేన	1=0=0
సతీతరుణి	1=0=0	కృష్ణరామభారము	0=12=0
కనీరదాసు	1=0=0	మహానంద	1=0=0
సత్యాభాయి	1=14=0	పాంచాలిపరిణయము	0=2=0
ప్రతాపరుద్రీయము	1=4=0	రసపుత్రవిజయము	1=0=0
రాధాకృష్ణలీల	0=12=	రాజాప్రతాపసింగు	1=0=0
సావిత్రి	1=0=0	ప్రతాపసింహ	1=4=0
సత్యహాశ్యుద్ధ	0=12=0	రాణీనయ్య కృ	0=8=0
పద్మపూజాము	1=0=0	సతీ కనకాయ	1=0=0
భక్తతులకారం	1=0=0	జయంతి జయపాలము	0=12=0
హనుమదామ సంక్రమము	0=12=0	కృష్ణశూలాభారము	0=2=0
నరసింహయము	1=4=0	రాధాకృష్ణ	1=0=0
సీమంతిని	1=0=0	రామదాసు	1=0=0
సతీసర్ప	0=12=0	గయానాటకం	1=0=0
కృష్ణలీల	1=0=0	విజయభాస్కరము	1=0=0
కొంతామతి	0=12=0		

వలయువారు:_____

మహంకాళి అండ్ కో, బెజవాడ.

బాలచంద్ర

వీరరస ప్రధానముగ కష్టాంత నాటకము! :

గ్రంథకర్త:- బద్రిరాజి కోటిశ్వరరావు

బాలచంద్రుని ధైర్యసైగ్యము, దేశాభిమానము, నే శాభ్యుదయసాధనము; రణోత్సాహము; ప్రతిష్ఠావిర్యవాణము చమ్రుచున్నకొలదిభయూశ్చగ్యనాభ్రమములుగఁగూనపు నారీపిశాచియగు నాఁబకూరిత్వము; దేశారిష్టమునకైపన్ని నవన్నుగడలా; దురుద్యోగము: రణకౌశలము చదివి తీరవల యును. బ్రహ్మనాయునిశాంతము; పరోపకారపారీణశ్యము; ఐకమత్యసహృదము, రాజనీతి విశిష్టంపరలవికాదు పద్యములు చదివినకొలది మేన బులకలు జనించును. గద్య వీరావేశము గలిగించును అచ్చులోనున్నది. త్వరపడినగాని పోషులు దొరకవు.

పెల 1.4-0

ప్రముఖునారు :—

మహాంకాళి అందుకో,

బుక్కు- సెల్లర్సు అండ్ పబ్లిషర్సు,

బెజవాడ

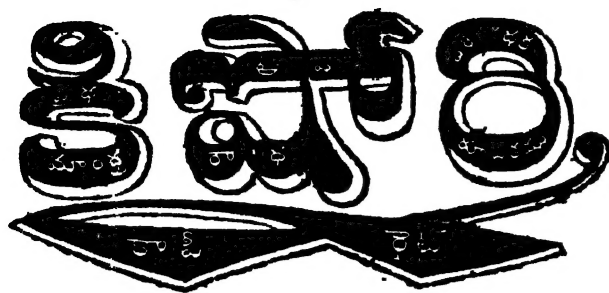

జెజవాడ సహ్యా బుక్ డిపో వారి

స్వ
య
శ్చ
సం
సృ
జితం

